

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної та економічної освіти

Кафедра філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

«СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ СТУДІЇ»
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
підготовки здобувачів
другого (магістерського)
рівня вищої освіти
(вказати рівень вищої освіти)
спеціальності 033 Філософія
(шифр і назва спеціальності)
за освітньо-професійною програмою
Філософія
(назва освітньої програми)
мова навчання: українська

Слов'янськ
2021 р.

УДК 378.016:316.334.3](072)

С70

Укладачі:

- кандидат філософських наук, доцент **Степанов В.В.**

Рецензенти:

- доктор філософських наук, професор кафедри охорони праці та екологічної безпеки ННПП УПА Богданова Н.Г.

- доктор філософських наук, професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін, Донбаського державного педагогічного університету Ємельяненко Г.Д.

Відповідальний за випуск: доктор філос. наук, проф. **Мозговий Л.І.**

«Соціально-правові студії» навчально-методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 033 Філософія / уклад.: В.В. Степанов . – Слов'янськ : ДДПУ, 2021. – 70 с.

«Соціально-правові студії» навчально-методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи розроблено як інноваційна за своєю суттю структурна рекомендацій, дозволила об'єднати як традиційні підходи в організації викладання дисципліни, так і новітні високотехнологічні, які активно використовуються в провідних університетах світу. Відмітною рисою рекомендацій є те, що укладач значну увагу приділяє підвищенню технологічності викладання соціології та права, яка базується на компетентнісному й інноваційному підходах. У посібнику дістала своє відображення методика використання ігрових технологій та розробка кейсів із соціально-правових дисциплін, що дозволяє максимально наблизити викладання соціології та права до вимог Болонського процесу.

Зручність та системність рекомендацій дозволить використовувати їх при підготовці до практичних занять, складанню заліків та іспитів, для здобувачів, аспірантів і викладачів юридичних факультетів вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, а втім, і викладачі соціології та права, суспільствознавства середніх шкіл знайдуть у ньому багато цінного для себе.

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету (протокол № 7 від 28.05.2021 р.)

ДДПУ 2021

З М І С Т

1. ВСТУП.....	4
2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
3 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	11
6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ.....	13
7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	15
8. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	16
9. КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ (завдання для поточного контролю).....	22
10. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	40
11. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СПІВБЕСІДИ З ДИСЦИПЛІНИ.....	43
12. СЛОВНИК ОСНОВНИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	44
13. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	51
14. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	69

1. ВСТУП

«Соціально-правові студії» це специфічна галузь соціологічного знання, що досліджує функціонування права в системі соціальних інститутів суспільства, а також генезу, динаміку і структуру правових норм та їх роль у суспільному житті людей. Об'єктом «Соціально-правові студії» є право не взагалі, а право в його об'єктивному взаємозв'язку із соціумом, тобто соціальна обумовленість права, а також соціальна роль, соціальні умови та основи його дії як елемента соціальної системи. Соціально-правові студії має вагомий теоретично-методологічний потенціал. Використання в повному обсязі досягнень загальносоціологічної думки, сучасних підходів до проблем соціального характеру може істотно збагатити уявлення про право як соціальний інститут, дати глибше розуміння його внутрішніх зв'язків з природою соціального.

Актуальність наукового напрямку і навчальної дисципліни обумовлені насамперед тим, що без всебічного аналізу соціально-правових проблем неможливо розкрити перспективи розвитку правової системи, її роль у вдосконаленні соціальних відносин, а також розробити наукову платформу здійснення правової реформи, покликаної забезпечити верховенство закону в усіх сферах життя суспільства, зміцнити механізм підтримання правопорядку на основі розвитку народовладдя. Дослідження соціологічних аспектів права сприяє формуванню і реалізації концепції правової держави.

Предметом навчальної дисципліни є суспільні взаємовідносини, що виникають у процесі формування правових актів, тобто при підготовці до трактування соціальних відносин у юридичних нормах, а також при реалізації правових приписів щодо регулювання соціальної поведінки як окремої особи, так і певних соціальних утворень.

Структура і зміст дисципліни

Кількість годин за навчальним планом

Всього - 90 годин, аудиторні заняття - 40 годин.

Підсумкова звітність - залік.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 90 години /3 кредити ECTS.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Загальна характеристика соціально-правових студій

Визначення предмету «Соціально-правові студії», його широке і вузьке тлумачення. Дискусії з характеру соціально-правових студій. Вивчення походження правових норм; соціальна обумовленість права як предметна сфера. Взаємозв'язок соціології та права з іншими науками: теорією права, загальною соціологією, філософією права, політологією, правознавством.

Структура соціально-правові студії за різними критеріями: рівнем дослідження; характером дослідження, метою і задачами, галузями і категоріями права; виконавцями правових ролей. Науково-теоретична і практична функції даної дисципліни. Основні поняття і категорії соціально-правових студій: право, правова норма, правова свідомість, правовідносини,

правова культура. Актуальність вивчення соціально-правових студій і її завдання.

ТЕМА 2. Право як соціальне явище

Соціальна обумовленість та цінність права. Соціальне походження правових норм. Соціальні фактори правотворчої діяльності. Сучасна соціокультурна ситуація. Право як міра суспільно значущої поведінки людей. Соціальна природа суб'єктів права. Структура суспільних (громадських) відносин. Поняття “правосуб'єктності”. Система суб'єктів права та їх соціальні властивості. Суб'єкти права та суб'єкти правовідносин – спільне та відмінне. Суб'єкти правовідносин: індивідуальні, колективні (соціальні спільноти), інституційні (організації). Соціальна природа суб'єктів права та їх соціально-правові ознаки. Механізм соціальної дії права. Право як соціальна норма. Соціальний, нормативний та культурний зміст правових норм. Соціальні функції права. Прогнозування у праві. Соціально-правове прогнозування. Правове (юридичне) прогнозування як процес здобуття наукової інформації про тенденції розвитку і майбутній стан правового (у тому числі державницького) процесу явищ і подій в соціально-правовій практиці, правових відносинах в цілому. Пошуковий і нормативний прогнози. Класифікація юридичних прогнозів за масштабом, об'єктом, періодом часу. Предмет правового прогнозування. Методика здійснення прогностичного дослідження.

ТЕМА 3. Правова соціалізація особистості

Поняття соціалізації. Соціально-психологічні механізми та інститути соціалізації. Три основні феномени соціалізації: накопичення знань про суспільство, формування системи цінностей, засвоєння загальноприйнятих норм поведінки. Базовий феномен соціалізації - засвоєння інтересів груп, до якої належить людина. Специфіка правової соціалізації. Стадії соціалізації: стадія первинної соціалізації, стадія індивідуалізації, стадія інтеграції. Етапи стадії інтеграції: трудова соціалізація та посттрудова соціалізація. Основні завдання соціології права по забезпеченню оптимального процесу правової соціалізації.

ТЕМА 4. Правова культура та правова поведінка

Поняття і структура правової культури. Методологічне значення категорії «культура» для правової культури. Елементи правової культури. Структура правової культури: повсякденний, професійний (спеціальний) і теоретичний рівні. Правова культура особистості, групи, суспільства в цілому. Специфіка правосвідомості як елемента правової культури. Визначення правосвідомості і її змісту. Специфіка правосвідомості, на відміну від інших форм свідомості. Соціальна структура свідомості. Особливості суспільної, групової та індивідуальної правосвідомості. Рівні правосвідомості: повсякденний, спеціалізований (професійний) і науковий. Функції правосвідомості: пізнавальна, оціночна, регулятивна. Функціональна структура правосвідомості. Правова поведінка особистості. Соціальні ознаки правової поведінки: соціально-ціннісна значущість, соціальна

результативність, психологізм та суб'єктивність. Структура правової поведінки: суб'єкт, об'єкт, суб'єктивна та об'єктивна сторони. Види правової поведінки: правомірна; правопорушення, протиправна; зловживання правом; об'єктивно протиправна поведінка. Форми правомірної поведінки. Загальні властивості правомірної поведінки.

ТЕМА 5. Соціологія девіантної поведінки

Девіація. Суть поняття. Головні ознаки девіації. Норма і відхилення від неї. Світові правові системи: англо - саксонська (прецедентне право); романо- германська (кодифікація); мусульманська (закони Шаріату); далекосхідна (мораль, конфуціанство); африканська (традиції). Типологія відхилень. Девіантна і делінквентна поведінка. Теорії девіантної поведінки. Типи поведінки: конформізм, інновація, ритуалізм, ретритизм, повсякденна (бунтарство). Профілактика девіантної поведінки як рання профілактика злочинності. Етапи процесу профілактики девіантної поведінки.

ТЕМА 6. Соціологія нормотворчої діяльності

Специфіка соціологічного підходу до нормотворчої діяльності. Соціальний механізм нормотворчості. Етапи соціологічного забезпечення нормотворчої діяльності. Закон як соціальне явище. Місце закону в правовому житті. Соціологічне забезпечення законодавчого процесу. Логіка формування закону. Основні (правостворюючі) та допоміжні (процесуальні) фактори законотворчого процесу. Діагностика суспільних проблем, оцінка їх пріоритетності. Моделювання ситуацій впровадження закону. Прогнозування процесу законотворення. Соціологічна експертиза законопроекту. Оцінка соціальної ефективності законотворчості. Визначення меж застосування закону. Соціальний механізм законотворчості. Стадії законодавчого процесу. Проблема ефективності законодавства в сучасних умовах. Недоліки чинного законодавства та нормотворчої діяльності в Україні. Розвиток системи права та реформування законодавства в Україні Напрямки, призначення та перспективи правової реформи.

ТЕМА 7. Соціологія правового конфлікту

Правовий конфлікт як різновид соціального конфлікту. Сутність та природа правового конфлікту. Предмет та об'єкт правового конфлікту. Склад та елементи правового конфлікту. Класифікація соціально-правових конфліктів. Характеристика окремих видів правових конфліктів. Конфліктна ситуація. Соціальна напруга. Конфлікти правореалізації та правозастосування. Об'єктивні та суб'єктивні чинники конфліктів. Юридичні чинники політико-правових конфліктів. Учасники правового конфлікту: соціально-рольова і поведінкова характеристика. Конфлікти між юридичними та між фізичними особами. Соціальні ролі учасників конфлікту. Суб'єктивна (психологічна) сторона конфлікту. Моделі стилю поведінки людей в конфліктних ситуаціях: деструктивний, конформний, конструктивний. «Теорія ігор». Стадії конфлікту: латентна (прихована) та відкрита стадії. Фази конфлікту. Юридизація конфлікту. Механізми управління конфліктом. Чинники, що сприяють розвитку конфлікту мирним

шляхом. Медіатор. Способи розв'язання та попередження конфліктів. Форми розв'язання правових конфліктів. Правові засоби розв'язання конфліктів. Судочинство як механізм розв'язання правових конфліктів.

Тема 8. Судова соціологія. Правозастосувальний процес

Правозастосування як вид соціальної діяльності. Соціально-правовий контроль на стадії правозастосування та його ознаки. Соціальні та юридичні чинники впливу на правозастосовну діяльність: кадровий склад суб'єктів — правозастосовників; конкретно-історичні умови; соціально-психологічний механізм прийняття рішення; фактична діяльність суб'єктів правозастосування; якість акта застосування правових норм. Спеціальні процесуальні форми. Типи правозастосовників. Моральні і етичні норми суб'єктів правозастосування. Ефективність правозастосовної діяльності і її критерії.

ТЕМА 9. Соціологія кримінального права

Предмет соціології кримінального права. Суспільна небезпека злочинів та соціальна обумовленість кримінально-правових заборон. Класифікація злочинів (три великі класи). Соціальний механізм дії кримінально-правових норм та забезпечення їх ефективності. Канали впливу кримінального закону на функціонування системи кримінальної юстиції та правосвідомість громадян. Шість основних варіантів поведінки, значущої з погляду кримінально-правової норми. Етапи забезпечення ефективності кримінально-правової норми: обумовлення, формулювання, реалізація. Три рівні аналізу ефективності кримінально-правової норми та соціального механізму кримінально-правового впливу. Обов'язкові передумови дієвості кримінально-правових норм.

ТЕМА 10. Право як об'єкт емпіричного соціологічного дослідження.

Методологія та методика соціологічних досліджень

Методологічні засади соціолого-правових досліджень. Узагальнення фактів — процес систематизації. Класифікація емпіричних даних. Правила класифікації. Спосіб класифікації соціологічних фактів — статистичні групування. Завдання групування. Класифікація групувань. Дослідження сукупності зв'язків правової системи. Три блоки зв'язків правової системи: зв'язки всередині правової системи, зворотні зв'язки права із суспільними відносинами. Загальні методи і принципи дослідження зв'язків. Спеціальні методи багатомірного аналізу: таксономія (розпізнавання образів), факторний аналіз, багатомірне шкалювання, кластерний аналіз.

3. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання

Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
Загальна кількість годин – 90	Рік підготовки:	
	2-й	2-й
	Семестр	
	3-й	3-й
	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 2 самостійної роботи студента – 6	16 год.	8 - год.
	Практичні	
	14 год.	6 - год.
	Лабораторні	
	год.	год.
	Самостійна робота	
	год. 60	год. 76
	Вид контролю: залік	

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	усього	зокрема					усьог о	зокрема					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Загальна характеристика соціально-правових студій	2	2											

Тема 2. Право як соціальне явище	2	2					2	2				
Тема 3. Правова соціалізація особистості	2	2										
Тема 4. Правова культура та правова поведінка	2	2										
Тема 5. Соціологія девіантної поведінки	2	2					2	2				
Тема 6. Соціологія нормотворчої діяльності	2	2					2	2				
Тема 7. Соціологія правового конфлікту	2	2					2	2				
Тема 8. Судова соціологія. Правозастосувальний процес	2	2										
Усього годин лекцій	16	16					8	8				
Тема №9. Соціально-правові студії в системі соціально-гуманітарних та юридичних дисциплін	2		2									
Тема №10. Соціальна ефективність права	2		2									
Тема №11. Правосвідомість	2		2				2		2			
Тема №12. Соціологія кримінального права	2		2									
Тема №13. Соціологія правозастосування	2		2									
Тема №14. Соціологія злочинності	2		2				2		2			
Тема №15. Конкретно-соціологічні дослідження в галузі права	2		2				2		2			
Усього годин	14		14				6		6			

практичних занять													
Тема №1. Соціальні механізми законотворчості	4					4	5						5
Тема №2. Рівні правової соціалізації	4					4	5						5
Тема №3. Походження правових норм	4					4	5						5
Тема №4. Право як регуляторний засіб соціального управління	4					4	5						5
Тема №5. Форми соціального впливу в праві.	4					4	5						5
Тема №6. Аспекти судового процесу як соціальної взаємодії.	4					4	5						5
Тема №7. Проблеми правової інтеріоризації.	4					4	5						5
Тема №8. Історичні форми покарань за злочини.	4					4	5						5
Тема №9. Сутність взаємозв'язку соціально-правових досліджень та юридичної практики.	4					4	5						5
Тема №10. Види правового нігілізму. Чинники правового нігілізму в сучасному українському суспільстві.	4					4	5						5
Тема №11. Специфіка тюремної субкультури.	4					4	5						5
Тема №12. Взаємозв'язок соціально-правових досліджень та юридичної практики.	4					4	5						5
Тема №13. Вивчення громадської думки як	4					4	5						5

основа підвищення ефективності нормотворчості.												
Тема №14. Законність як чинник соціалізації під час трансформації суспільства.	4					4	5					5
Тема №15. Соціальні чинники, що впливають на законослухняну поведінку людини.	4					4	6					6
Усього годин СР	60					60	76					76
Усього годин	90	16	14			60	90	8	6			76

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Загальна характеристика соціально-правових студій	2
2.	Право як соціальне явище	2
3.	Правова соціалізація особистості	2
4.	Правова культура та правова поведінка	2
5.	Соціологія девіантної поведінки	2
6.	Соціологія нормотворчої діяльності	2
7.	Соціологія правового конфлікту	2
8.	Судова соціологія. Правозастосувальний процес	2
	Разом	16

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Соціально-правові студії в системі соціально-гуманітарних та юридичних дисциплін	2

2.	Соціальна ефективність права	2
3.	Правосвідомість	2
4.	Соціологія кримінального права	2
5.	Соціологія правозастосування	2
6.	Соціологія злочинності	2
7.	Конкретно-соціологічні дослідження в галузі права	2
	Всього	14

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Соціальні механізми законотворчості	4
2.	Рівні правової соціалізації	4
3.	Походження правових норм	4
4.	Право як регуляторний засіб соціального управління	4
5.	Форми соціального впливу в праві.	4
6.	Аспекти судового процесу як соціальної взаємодії.	4
7.	Проблеми правової інтеріоризації.	4
8.	Історичні форми покарань за злочини.	4
9.	Сутність взаємозв'язку соціально-правових досліджень та юридичної практики.	4
10.	Види правового нігілізму. Чинники правового нігілізму в сучасному українському суспільстві.	4
11.	Специфіка тюремної субкультури.	4
12.	Взаємозв'язок соціально-правових досліджень та юридичної практики.	4
13.	Вивчення громадської думки як основа підвищення ефективності нормотворчості.	4
14.	Законність як чинник соціалізації під час трансформації суспільства.	4
15.	Соціальні чинники, що впливають на законослухняну поведінку	4

	людини.	
	Всього	76

Методи навчання

- лекції;
- практичні заняття;
- складання конспекту;
- підготовка рефератів;
- складання тестів контролю знань, умінь і навичок здобувачів із заданої теми, тощо.

Методи поточного та підсумкового контролю

- поточне тестування на практичних заняттях та в процесі консультативної роботи;
- опитування та бесіди на практичних заняттях;
- перевірка виписок, тез та конспектів літературних джерел;
- поточні контрольні роботи.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Оцінювання знань здобувачів з навчальної дисципліни “Соціально-правові студії” здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК).

Загальним об’єктом оцінювання знань здобувачів є відповідні частини навчальної програми дисципліни “Соціально-правові студії”, засвоєння якої перевіряється під час ПК.

Завдання ПК – перевірка розуміння й засвоєння навчального матеріалу курсу, здатності осмислити зміст окремих тем, умінь застосовувати отримані знання з дисципліни “Соціально-правові студії” при вирішенні професійних завдань.

Об’єктами ПК знань здобувачів з курсу “Соціально-правові студії” є: – систематичність та активність роботи на лекціях, семінарських заняттях (відвідування відповідних форм навчального процесу, активність та рівень знань при обговоренні питань); виконання завдань для самостійного опрацювання; – інші форми робіт. Оцінювання результатів ПК здійснюється викладачем наприкінці вивчення кожної теми. Критеріями оцінювання ПК є: активність та рівень знань при обговоренні питань семінарських занять, відвідування відповідних форм навчального процесу, самостійне доопрацювання окремих тем чи питань, інші форми робіт. Підсумковий бал за результатами ПК визначається під час останнього в навчальному семестрі семінарського заняття.

Максимальна кількість балів за ПК – 40.

Результати ПК знань здобувачів вносяться до відомості обліку поточної успішності. Вони є основою для визначення загальної успішності здобувача з дисципліни “Соціально-правові студії” і враховуються при виставленні балів за підсумковий контроль знань (ПКЗ).

Також самостійна робота. Самостійна робота полягає у виконанні здобувачами завдань, визначених у переліку тем семінарських занять. Самостійна робота оцінюється за наслідками вибіркової перевірки рівня

засвоєння всіх питань, винесених на самостійну роботу. За самостійну роботу здобувач може отримати до 10 балів. При отриманні менше 6 балів, самостійна робота вважається не виконаною і здобувач отримує можливість її перескладати.

Перелік питань і завдань, що охоплюють весь зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома здобувачів на початку навчального року.

Умови допуску до підсумкового контролю: обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх практичних занять, виконання завдань самостійної роботи.

Підсумкове оцінювання рівня знань здобувачів з курсу "Соціально-правові студії" здійснюється на основі результатів ПК та ПКЗ за 100-бальною шкалою.

Максимальна кількість балів при оцінюванні результатів навчання здобувачів у процесі лекційного заняття виставляється за такими критеріями:

- присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у процесі лекції.

Максимальна кількість балів при оцінюванні результатів навчання здобувачів у процесі практичного (семінарського, лабораторного) заняття виставляється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну і ґрунтовну відповідь на задане запитання з теми заняття;

- під час тестування – за правильні відповіді на всі запитання тесту з теми заняття;

- у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами та математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Максимальна кількість балів під час оцінювання результатів навчання здобувачів у процесі написання поточних, проміжних контрольних робіт виставляється за правильні відповіді на всі питання роботи.

Максимальна кількість балів при оцінюванні результатів навчання здобувачів під час контрольного заходу виставляється за правильні відповіді на всі питання. Максимальна кількість балів під час оцінювання рефератів та презентацій за визначеними темами виставляється відповідно до критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту має бути ще не менше трьох джерел інформації);

- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на літературні джерела;

- за наявність змістовних висновків;

- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

Унаслідок невиконання окремих критеріїв із тієї чи іншої форми контролю знань кількість балів, яка виставляється здобувачеві, може бути знижена:

- за неповну відповідь – 0,5 бала;
- за кожну неправильну відповідь – 0,5 бала;
- за невчасне виконання індивідуальної роботи – 0,5 бала;
- за недостовірність поданої інформації – 0,5 бала;
- за недостатнє розкриття теми – 0,5 бала;
- за відсутність посилань на літературні джерела – 0,5 бала.

Результати поточного контролю результатів навчання здобувачів (кількість отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем у кінці кожного заняття до відома всіх здобувачів і проставляються в «Журналі обліку поточної успішності та відвідування занять» та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

Для підсумкового контролю у формі заліку

Шкала оцінювання: національна та накопичувальна 100-бальна

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою
90 – 100 балів	відмінно
89 – 75 балів	добре
60 – 74 балів	задовільно
26 – 59 балів	незадовільно
0 – 25 балів	неприйнято

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Матеріали та ресурси: дистанційний курс
<http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/course/view.php?id=155>

1) Платформи та сервіси дистанційного навчання: Moodle, Google Classroom, LearningApps, Padlet, **Lore, EduBrite, Cornerstone OnDemand, Versal, Basecamp, Edmodo, Peer 2 Peer University, Coursmos, Stepic** тощо.

2) Платформи електронного навчання: **EdEra, Prometheus, Coursera, EDX, Canvas Network, CyXaPi** та ін.

3) Інтернет-ресурси для онлайн опитувань: Google.com, Uptolike.com, Examinare та ін.

4) Програми презентацій: Microsoft PowerPoint, Open Office Impress, Prezi.

5) Програми тестування: MyTestX, UniTest System, OpenTEST2, HotPotatos, Google forms.

Комп'ютер (ноутбук), програмне забезпечення, підключення до мережі Інтернет.

Також:

1. Контрольно-тестові програми.
2. Опорні конспекти лекцій.
3. Нормативні документи.

4. Підручники.
5. Ілюстративні матеріали.
6. Соціологічні словники.
7. Правові словники.

8. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ СТУДІЇ”

Тема заняття №1. Соціально-правові студії в системі соціально-гуманітарних та юридичних дисциплін

Обсяг навчального часу: 2 год.

Мета вивчення: Розкрити формування соціально-правових студій, як закономірний наслідок розвитку юридичних та соціальних наук. Розвивати аналітичне мислення здобувачів, вміння проводити порівняння, робити узагальнення, формулювати власну позицію, власне бачення.

Обладнання: дошка.

План заняття:

1. Комплексна природа наукових соціолого-правових досліджень.
2. Дискусійний характер визначення предмета соціально-правові студії.
3. Структура і методи соціально-правових студій.
4. Функції соціально-правових студій.
5. Характеристика сучасного стану соціально-правових студій.

Література:

1. Історія української соціологічної думки: навчальна біографічна енциклопедія / За наук. ред. В.М. Пічі [В.М. Онищук, Ю.Ф. Пачковський, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів : «Новий Світ – 2000», 2020. 336 с.
2. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О.О. Безрук, В.С. Бліхар, Л.М. Герасіна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.
3. Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах: монографія; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, Видавець О. А. Мирошніченко, 2019. 284 с.
4. Заплотинський Б.А. Інформаційні технології в юридичній діяльності. Посібник. – Київський інститут інтелектуальної власності та права НУ “Одеська юридична академія”, кафедра інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності, 2018. – 108 с.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Права та свободи людини в світлі сучасного соціально-правового аналізу.
2. Проблеми ефективності законодавства. Соціологічне забезпечення законодавства.
3. Соціологічний підхід до дослідження права.
4. Дослідження права: соціологічний підхід.
5. Користуючись рекомендованою літературою, письмово розкрити зміст однієї з соціальних функцій права, наводячи приклади.

Теми рефератів:

1. Специфіка соціологічного підходу до аналізу соціоправних явищ.
2. Основні умови ефективності права. Виявіть причини низької ефективності дії права в сучасній Україні.
3. Відокремте головні функції права, розкрийте їх соціальний зміст.

Тема заняття № 2. Соціальна ефективність права

Обсяг навчального часу: 2 год.

Мета вивчення: Формувати знання здобувачів про принципи та методи вивчення соціальної ефективності права. Формувати навички і вміння здобувачів пояснювати зміст соціальної ефективності права.

Обладнання: дошка.

План заняття:

1. Методологічні засади вивчення соціальної ефективності права.
2. Критерії соціальної ефективності права.
3. Показники соціальної ефективності права.
4. Умови ефективності дії права. Методика аналізу соціальної ефективності права.

Література:

1. Історія української соціологічної думки: навчальна біографічна енциклопедія / За наук. ред. В.М. Пічі [В.М. Онищук, Ю.Ф. Пачковський, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів : «Новий Світ – 2000», 2020. 336 с.
2. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О.О. Безрук, В.С. Бліхар, Л.М. Герасіна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.
3. Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах: монографія; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, Видавець О. А. Мирошніченко, 2019. 284 с.
4. Заплотинський Б.А. Інформаційні технології в юридичній діяльності. Посібник. – Київський інститут інтелектуальної власності та права НУ «Одеська юридична академія», кафедра інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності, 2018. – 108 с.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. «Право», «міра», «можливість» як ключові поняття соціальної ефективності права. Форми «неправа» за Г. Гегелем.
2. Принципи та методи вивчення соціальної ефективності права.
3. Умови ефективності дії права. Причини низької ефективності права в сучасному українському суспільстві.

Теми рефератів:

1. Основні умови ефективності права.
2. Причини низької ефективності дії права в сучасній Україні.
3. Відокремте головні функції права, розкрийте їх соціальний зміст.
4. Види правового нігілізму. Чинники правового нігілізму в сучасному українському суспільстві.

Тема заняття № 3. Правосвідомість

Обсяг навчального часу: 2 год.

Мета вивчення: Розкрити поняття правосвідомості, його специфіку як соціологічну категорію. Розвивати аналітичне мислення здобувачів, вміння проводити порівняння методик дослідження правосвідомості, їх оцінки та вимір.

Обладнання: дошка.

План заняття:

1. Вивчення в соціології правової свідомості.
2. Особливості реалізації правової свідомості.
3. Соціальні фактори, які впливають на формування правової свідомості особистості та групи.
4. Правосвідомість як об'єкт соціологічного дослідження.
5. Методика дослідження правосвідомості, її оцінка та вимір.

Література:

1. Історія української соціологічної думки: навчальна біографічна енциклопедія / За наук. ред. В.М. Пічі [В.М. Онищук, Ю.Ф. Пачковський, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів : «Новий Світ – 2000», 2020. 336 с.
2. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О.О. Безрук, В.С. Бліхар, Л.М. Герасіна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.
3. Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах: монографія; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, Видавець О. А. Мирошніченко, 2019. 284 с.
4. Заплотинський Б.А. Інформаційні технології в юридичній діяльності. Посібник. – Київський інститут інтелектуальної власності та права НУ “Одеська юридична академія”, кафедра інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності, 2018. – 108 с.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Виявлення характеру правосвідомості.
2. Взаємодія правосвідомості і права.
3. Функціональна структура правосвідомості.
4. Соціоструктура правосвідомості: зміст та особливості.

Теми рефератів:

1. Співвідношення моралі і права в контексті проблеми справедливості.
2. Скласти перелік недоліків у законотворчому процесі сучасної України.
3. Чи існує діючий механізм правової корекції соціального зла: корупція, проституція, наркоманія? (За вибором).

Тема заняття № 4. Соціологія кримінального права.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Мета вивчення: вивчити та засвоїти поняття кримінального права України, як галузі права, визначити завдання та функції кримінального права, а також його принципи, та усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з глибокими теоретичними і практичними знаннями щодо кваліфікації злочинів, здійснення розслідування і правосуддя у

кримінальних справах та сучасних тенденцій розвитку кримінального і кримінально-процесуального права України та країн континентальної Європи.

Обладнання: дошка.

План заняття:

1. Поняття злочину за кримінальним правом України.
2. Ознаки злочину.
3. Поняття та ознаки малозначного діяння.
4. Класифікація та види злочинів.
5. Відмінність злочинів від інших правопорушень.

Література:

1. Історія української соціологічної думки: навчальна біографічна енциклопедія / За наук. ред. В.М. Пічі [В.М. Онищук, Ю.Ф. Пачковський, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів : «Новий Світ – 2000», 2020. 336 с.
2. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О.О. Безрук, В.С. Бліхар, Л.М. Герасіна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.
3. Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах: монографія; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, Видавець О. А. Мирошніченко, 2019. 284 с.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Поняття та предмет кримінального права.
2. Поняття кримінального закону, його риси та значення.
3. Загальна характеристика кримінального законодавства України.
4. Дія кримінального закону у часі.
5. Дія кримінального закону в просторі.
6. Поняття і ознаки злочину.
7. Класифікація злочинів в теорії кримінального права та законодавстві.

Теми рефератів:

1. Державна зрада та її відмінність від шпигунства.
2. Поняття та види злочинів проти життя.
3. Види вбивств.
4. Види тілесних ушкоджень.
5. Поняття та види злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Зґвалтування.
6. Загальна характеристика злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина.
7. Форми розкрадання чужого майна.

Тема заняття № 5. Соціологія правозастосування.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Мета вивчення: розкрити поняття, цілі та функції правозастосування у соціальному механізмі правового регулювання, вміти аналізувати конкретно-історичні умови правозастосовної діяльності. Розуміти соціально-

психологічний механізм прийняття рішення суб'єктами правозастосовної діяльності.

Обладнання: дошка.

План заняття:

1. Правозастосування як вид соціальної діяльності
2. Суб'єкти правозастосовної діяльності
3. Умови правозастосовної діяльності: загальні, спеціальні, індивідуальні.
4. Фактична діяльність суб'єктів правозастосування. Соціальні критерії її оцінки.

Література:

1. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О.О. Безрук, В.С. Бліхар, Л.М. Герасіна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.
2. Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах: монографія; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, Видавець О. А. Мирошніченко, 2019. 284 с.
3. Заплотинський Б.А. Інформаційні технології в юридичній діяльності. Посібник. – Київський інститут інтелектуальної власності та права НУ “Одеська юридична академія”, кафедра інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності, 2018. – 108 с.

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Суб'єкти правозастосовної діяльності.
2. Умови правозастосовної діяльності.
3. Соціальні критерії оцінки ефективності правозастосовної діяльності.

Теми рефератів:

1. Спеціальні процесуальні форми.
2. Типи правозастосовників.
3. Моральні і етичні норми суб'єктів правозастосування.
4. Ефективність правозастосовної діяльності і її критерії.

Тема заняття № 6. Соціологія злочинності.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Мета вивчення: ознайомити з основними напрями аналізу природи злочинності: антропологічна теорія, концепція соціальної природи злочинів, теорія диференціальної асоціації, теорія соціального конфлікту як основа злочину, та специфікою соціального аналізу злочину. Ознайомити здобувачів зі змістом наукових підходів соціології до дослідження злочину та його соціальних детермінацій: багатомірний підхід; позитивна роль злочину у суспільному житті за Е. Дюркгеймом.

Обладнання: дошка.

План заняття:

1. Соціальна сутність протиправної поведінки.
2. Злочинність як соціальне явище.
3. Теорії походження та причини злочинності.

Література:

1. Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту». [Електронний ресурс]. – [Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>];
2. Конституція України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Господарський кодекс України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Податковий кодекс України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Контркультура (субкультура) злочинного світу.
2. Види контркультури злочинного світу.
3. Моббінг як елемент субкультури «фактотум».

Теми рефератів:

1. Розмежування «соціології злочинності» з кримінологією як науковою і навчальною дисципліною.
2. Наукові підходи соціології до дослідження злочину та його соціальних детермінацій

Тема заняття № 7. Конкретно-соціологічні дослідження в галузі права.

Обсяг навчального часу: 2 год.

Мета вивчення: ознайомити зі специфікою розробки програми та інструментарієм конкретно-соціологічних досліджень в галузі права. Ознайомити здобувачів зі організацією і проведенням соціолого-правового дослідження, та знати етапи соціолого-правового дослідження.

Обладнання: дошка.

План заняття:

1. Методологічні засади соціолого-правових досліджень. Дослідження сутності зв'язків правової системи.
2. Характеристика методів вивчення суспільної думки.
3. Організація і структура соціолого-правових досліджень.
4. Метод експерименту в соціолого-правових дослідженнях.

Література:

1. Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту». [Електронний ресурс]. – [Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>];
2. Конституція України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Господарський кодекс України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Податковий кодекс України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Питання та завдання для самоконтролю та самостійної роботи:

1. Методи соціологічних досліджень і їх специфіка у праві.

2. Програма соціально-правового дослідження (на прикладі конкретного дослідження).
3. Організація та проведення соціально-правового дослідження.
4. Соціологічне забезпечення законодавчого процесу.
5. Правоохоронні органи України в фокусі громадської думки.
6. Роль ЗМІ в формуванні іміджу поліції, прокуратури, суду.
7. Право та його цінність в оцінках населення.
8. Громадська думка про кримінальну ситуацію в Україні.
9. Смертна кара та проблема її скасування в очах українського населення.
10. Правова інформованість населення як чинник формування компетентної громадської думки.

Теми рефератів:

1. Експеримент у соціологічних дослідженнях та його особливості.
2. Опитування у соціологічних дослідженнях.

9. КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ (завдання для поточного контролю)

Варіант I

1-й рівень

1. Хто з учених уперше використав термін «соціологія»?
 - а) Ч. Дарвін; б) О. Конт; в) К. Маркс; г) М. Вебер.
2. Основоположником науки соціології був:
 - а) Ч. Беккарія; б) Е. Феррі; в) Г. Тард; г) О. Конт.
3. Кому належить ідея аномії:
 - а) К. Марксу; б) Г. Спенсеру; в) О. Конту; г) Е. Дюркгейму.
4. Хто з соціологів відстоював позиції «соціологізму»?
 - а) О. Конт; б) Г. Спенсер; в) М. Вебер; г) Е. Дюркгейм.
5. Хто з соціологів розглядав суспільство як біологічний організм?
 - а) Е. Дюркгейм; б) М. Вебер; в) Г. Спенсер; г) К. Маркс.
6. Хто з соціологів уперше запропонував використати загальнонаукові методи природничих наук до вивчення суспільства?
 - а) К. Маркс; б) М. Вебер; в) О. Конт; г) Е. Дюркгейм.
7. Авторем структурно-функціонального підходу, який став панівною теоретичною парадигмою в соціології права, є:
 - а) Т. Парсонс; б) М. Вебер; в) О. Конт; г) Е. Дюркгейм.
8. Авторами основних («класичних») теорій в соціології права є:
 - а) М. Вебер; б) К. Маркс; в) Е. Дюркгейм; г) Т. Парсонс. д) усі відповіді є правильними.
9. Термін «розуміюча соціологія» увів у науковий обіг:
 - а) М. Вебер; б) К. Маркс; в) Е. Дюркгейм; г) Т. Парсонс.
10. Авторем теорії соціального контролю вважається:
 - а) М. Вебер; б) К. Маркс; в) Е. Дюркгейм; г) Т. Парсонс.

2 рівень

1. Скласти таблицю основних концептуальних положень соціології та права представників французької та німецької шкіл.

2. Користуючись рекомендованою літературою, письмово обґрунтувати поняття «аномія» Е. Дюркгейма у сучасному розумінні, спираючись на аналіз кризисних періодів розвитку українського суспільства.

3 рівень

1. Прагматична соціологія права Р. Паунда.
2. Проаналізувати статтю Шамшурина В. І. «Ідея права в соціальній теорії П. І. Новгородцева». Особливу увагу приділити сутності методу Новгородцева, концепції правової держави

Варіант II

1 рівень.

1. Правила, які відбивають вимоги суспільства, соціальної групи до поведінки особистості, групи у їх взаєминах один з одним, із соціальними інститутами та суспільством у цілому, – це:

- а) правові норми;
- б) моральні норми;
- в) соціальні норми;
- г) суспільні норми.

2. Виділяють такі рівні, на яких право діє як регулятивний засіб соціального управління:

- а) норми права регулюють суспільні відносини, а через них – поведінку кожної людини;
- б) правові норми регулюють відносини всередині суб'єкта управління, визначаючи компетенцію, структуру й функції всіх систем управління та їх елементів;
- в) норми права діють на вищому рівні, де об'єктом управління виступає вся соціальна система;
- г) усі відповіді є правильними.

3. Соціологія розрізняє такі форми соціальної дії права (вказати неправильну відповідь):

- а) юридична;
- б) психологічна;
- в) етична;
- г) статистична.

4. Для ефективної дії права необхідні такі умови:

- а) правові норми;
- б) діяльність правових органів;
- в) правосвідомість громадян;
- г) усі вище зазначені умови.

5. Для ефективної дії права необхідні такі умови:

- а) високий рівень правової поінформованості населення;
- б) ефективні санкції за невиконання правової норми;
- в) кадрові, матеріальні, організаційні ресурси для застосування правової норми;
- г) усі вище зазначені умови.

6. Функціями соціального контролю є:
- нормативна;
 - практична;
 - інституційна;
 - інтегративна.
7. Соціокультурний фактор правотворчої діяльності складають:
- культурний рівень населення і посадових осіб;
 - правова освіченість;
 - розвинутість та ефективність діяльності засобів масової інформації;
 - усі відповіді є правильними.
8. Виконання правом своєї соціальної ролі в першу чергу обумовлене:
- нормативністю;
 - виключністю;
 - цінністю;
 - можливостями.
9. Право спрямовує соціальну поведінку людей за допомогою таких засобів (вказати неправильну відповідь):
- дозвіл;
 - заборона;
 - зобов'язання;
 - критика.
10. Різновидами соціальної цінності права є:
- власна цінність;
 - інструментальна цінність;
 - історико-культурна;
 - усі відповіді є правильними.

2 рівень

- Розробити логічно-структурну схему «Соціальний механізм дії права».
- Підготувати наукове повідомлення на тему «Соціологічні теорії походження права».

3 рівень

- У чому соціальна природа суб'єктів права та їх соціально-правові ознаки?
- У чому специфіка соціологічного аналізу злочину?

Варіант III

1 рівень

- Міра цільових можливостей реального впливу права на характер і стан соціальних відносин та на їх зміни, – це:
 - соціальна ефективність права;
 - функція права;
 - призначення права;
 - мета права.
- Ключовими поняттями для визначення соціальної ефективності права є:
 - право, звичаї;
 - право, міра, можливість;

- в) традиції;
 - г) немає правильної відповіді.
3. Теоретична доктрина в теорії права, за якою головним джерелом права є сама природа, а не воля законодавця, – це:
- а) позитивне право;
 - б) природне право;
 - в) звичаєве право;
 - г) немає правильної відповіді.
4. Що лежить в основі інтеграції суспільства в соціальну систему?
- а) соціальні інститути;
 - в) соціальні зв'язки;
 - г) соціальний контроль;
 - д) соціальні організації.
5. Перетворення права, завдяки діям окремих особистостей або їх спільнот, у видимість права назвав «неправом»:
- а) Е. Дюркгейм;
 - б) М. Вебер;
 - в) Г. Спенсер;
 - г) Г. Гегель.
6. «Неправо» у визначенні Г. Гегеля виступає у таких формах:
- а) неправо без наміру;
 - б) обман;
 - в) злочин;
 - г) усі вище зазначені відповіді правильні.
7. Формами соціального впливу права є:
- а) інтеграція під впливом права соціальних утворень;
 - б) контроль і узгодження соціальної поведінки людей;
 - в) регуляція соціальних відносин;
 - г) усі вище зазначені відповіді правильні.
8. Визначення конкретних соціальних відносин, на які безпосередньо впливає право, складає:
- а) змістовний аспект соціальної ефективності права;
 - б) аналітичний аспект соціальної ефективності права;
 - в) оціночний аспект соціальної ефективності права;
 - г) немає правильної відповіді.
9. Відповідь на питання, наскільки стан, ініційований правом, відповідає суспільним потребам і можливостям, складає:
- а) змістовний аспект соціальної ефективності права;
 - б) аналітичний аспект соціальної ефективності права;
 - в) оціночний аспект соціальної ефективності права;
 - г) немає правильної відповіді.
10. Відповідь на питання про стан соціальних відносин, на які впливає право, складає:
- а) змістовний аспект соціальної ефективності права;

- б) аналітичний аспект соціальної ефективності права;
- в) оціночний аспект соціальної ефективності права;
- г) немає правильної відповіді.

2 рівень.

1. Підготувати наукове повідомлення на тему ««Право», «міра», «можливість» як ключові поняття соціальної ефективності права».
2. Підготувати наукове повідомлення на тему «Форми «неправа» за Г.Гегелем».

3 рівень

1. Які критерії соціальної ефективності права?
2. Які методологічні засади вивчення соціальної ефективності права?

Варіант IV

1 рівень

1. Соціалізація – це:
 - а) об'єктивно існуючий набір взаємопов'язаних ідей та емоцій, що виражають ставлення суспільства, груп, індивідів до права;
 - б) основні ідеї, початки, керівні положення, які виражають сутність права;
 - в) відносини між елементами мікросистеми;
 - г) освоєння культури спільноти.
2. Різновид правової соціалізації, який здійснюється через передавання від одних осіб до інших практичних навичок правової діяльності, досвіду правової поведінки, – це:
 - а) ідейна соціалізація;
 - б) практична соціалізація;
 - в) стихійна соціалізація;
 - г) змішана соціалізація.
3. Як називається процес зміни соціального статусу особи?
 - а) мобільність;
 - б) міграція;
 - в) адаптація;
 - г) імміграція.
4. Засвоєння індивідом ціннісних уявлень, суджень, вірувань у ході процесу соціалізації називається:
 - а) адаптація;
 - б) хабітуалізація;
 - в) інтеріоризація;
 - г) рутинізація.
5. Поняття соціалізації ввів до наукового обігу:
 - а) Т. Парсонс;
 - б) М. Вебер;
 - в) О. Конт;
 - д) Е. Дюркгейм.

6. Процес формування основних якостей особистості на основі виховання, навчання, засвоєння соціальних ролей, унаслідок чого особистість перетворюється в реального з соціальної точки зору члена суспільства, тобто набуває здатності жити і діяти в ньому, – це:

а) соціалізація; б) адаптація; в) рутинізація; г) хабітуалізація.

7. Набуття особистістю таких соціальних якостей, що необхідні їй для входження в суспільство як певну правову систему, - це:

а) правова соціалізація; б) адаптація; в) рутинізація; г) хабітуалізація.

8. Виділяють такі рівні правової соціалізації особистості (вказати неправильну відповідь):

а) локальний; б) інституціональний; в) соціетальний; г) регіональний.

9. Рівень правової соціалізації, який пов'язаний з дією систем правових інститутів або правового життя суспільства в цілому, – це:

а) локальний рівень;

б) інституціональний рівень;

в) соціетальний рівень;

г) регіональний рівень.

10. Рівень правової соціалізації, спрямований на опанування обмежених аспектів певної галузі правових відносин і стосується в кожному конкретному випадку невеликої кількості особистостей або соціальних спільнот, – це:

а) локальний рівень;

б) інституціональний рівень;

в) соціетальний рівень;

г) регіональний рівень.

2 рівень

1. Підготувати наукове повідомлення на тему «Основні концепції соціалізації».

2. Підготувати наукове повідомлення на тему «Поле правової соціалізації».

3 рівень

1. Охарактеризуйте основні концепції соціалізації..

2. Назвіть особливості правової соціалізації.

Варіант V

1 рівень

1. Сфера суспільної, групової, індивідуальної свідомості, яка пов'язана з відображенням правозначущих явищ і зумовлена правозначущими цінностями, праворозумінням, – це:

а) правомірність;

б) правовідносини;

в) правосвідомість;

г) правоздатність.

2. Основними категоріями правосвідомості є:

а) образ права;

б) престиж права;

- в) знання права;
- г) усі вище зазначені відповіді є правильними.
3. Сукупність правових уявлень, почуттів, переконань, оцінок, що виражають суб'єктивне ставлення індивідів, соціальних груп, суспільства в цілому до діючого або бажаного права, інших правових явищ, до поведінки людей у сфері правового регулювання, – це:
- а) правова культура;
- б) правові звичаї;
- в) правова свідомість;
- г) правове виховання.
4. Соціальна структура правосвідомості включає такі елементи (вказати неправильну відповідь):
- а) суспільна правосвідомість;
- б) групова правосвідомість;
- в) індивідуальна правосвідомість;
- г) регіональна правосвідомість.
5. Колективні уявлення і почуття про право та інші правові явища, які виражають ставлення і оцінку правових явищ з боку колективів, тимчасових соціальних утворень, – це:
- а) суспільна правосвідомість;
- б) групова правосвідомість;
- в) індивідуальна правосвідомість;
- г) регіональна правосвідомість.
6. Найважливішим джерелом розвитку правосвідомості індивіда є:
- а) правова інформація;
- б) література;
- в) правові звичаї;
- г) традиції.
7. Компонентами правосвідомості є (вказати неправильну відповідь):
- а) раціонально-ідеологічні;
- б) емоційно-психологічні;
- в) поведінкові;
- г) традиційні.
8. Знання, уявлення, поняття, ідеї про діюче і бажане право та інші правові явища складають:
- а) раціонально-ідеологічні компоненти правосвідомості;
- б) емоційно-психологічні компоненти правосвідомості;
- в) поведінкові компоненти правосвідомості;
- г) немає правильної відповіді.
9. Суспільні й індивідуальні емоції, почуття, які формуються на основі правових знань і уявлень про норми права, юридичні права і обов'язки, законність, правотворчу і правозастосовну діяльність і пов'язані зі сприйняттям і оцінкою правових явищ, складають:
- а) раціонально-ідеологічні компоненти правосвідомості;

б) емоційно-психологічні компоненти правосвідомості;
в) поведінкові компоненти правосвідомості; г) немає правильної відповіді.
10. Правові настанови, що в сукупності становлять ціннісну орієнтацію суб'єктів і готовність до діяльності у сфері правового регулювання, складають:

- а) раціонально-ідеологічні компоненти правосвідомості;
- б) емоційно-психологічні компоненти правосвідомості;
- в) поведінкові компоненти правосвідомості;
- г) немає правильної відповіді.

2 рівень

1. Письмово обґрунтувати, що являють собою функції правосвідомості, визначити їх специфіку, навести приклади їх реалізації в українському суспільстві.
2. Визначити особливості впливу правосвідомості на політичну свідомість української молоді (на основі аналізу 2-3 статей із журналу «Український соціум»).

3 рівень

1. Охарактеризуйте основні особливості реалізації правової свідомості.
2. Назвіть соціальні фактори, які впливають на формування правової свідомості особистості та групи.

Варіант VI

Перший рівень

1. Натуральне господарство та сильний вплив традицій хартерні для:

- а) інноваційного суспільства;
- б) відкритого суспільства;
- в) закритого суспільства.

2. Що є вихідним для розуміння особливостей об'єкта соціологічного пізнання і визначення предмету соціологічної думки?

- а) поняття політичного;
- б) поняття культурного;
- в) поняття соціального;
- г) поняття психологічного.

3. Статус, який досягається:

- а) дістається через особисті зусилля і конкуренцію;
- б) дістається при народженні;
- в) нав'язується суспільством незалежно від заслуг і зусиль особи.

4. Соціологія як самостійна наука виникла:

- а) після Другої світової війни;
- б) на початку XX ст.;
- в) у першій половині XIX ст.;
- г) у XVIII ст.

5. Потреба в безпеці і соціальному порядку задовольняє соціальний інститут:

- а) економіки; б) політики; в) сім'ї.

6. Засновник „розуміючої”, гуманістичної соціології:

а) М. Вебер; б) О. Конт; в) К. Маркс; г) П. Сорокін.

7. Лідером малої групи стає людина :

- а) найавторитетніший і ефективніший;
- б) найталановитіший;
- в) найкрасивіший.

8. Високий рівень емоційності взаєностосунків відрізняє групи :

а) вторинні; б) первинні; в) квазігрупи.

9. Горизонтальна мобільність означає :

- а) підвищення соціального статусу;
- б) пониження соціального статусу;
- в) перехід в іншу соціальну групу на тому ж рівні.

10. На якому рівні структури соціологічних знань предметом аналізу стають конкретні дії, властивості поведінки, особливості потреб, інтересів, цінностей людей, соціальних груп і спільнот, відображення соціальної реальності у масовій та індивідуальній свідомості?

- а) теоретичної соціології;
- б) теорій середнього рівня;
- в) емпіричної (прикладної) соціології.

Другий рівень

1. Розкрийте характер співвідношення між культурою та цивілізацією.
2. Яку функцію виконують засоби масової інформації в суспільстві?
3. Що є первинним соціальне чи суспільне?

Третій рівень

1. Дайте порівняльний аналіз цивілізації та культури за різними авторами (Шпенглер, Зіммель, Данилевський, Тойнбі, Сорокін).
2. В чому полягають, на ваш погляд, переваги та недоліки формаційного підходу?

Варіант VII

Перший рівень

1. К. Маркс розробив:

- а) цивілізаційний підхід до суспільства;
- б) культурологічний підхід;
- в) формаційний підхід.

2. До якого типу категорій належить поняття „суспільство”?

- а) до категорій дисциплін суміжних із соціологією;
- б) до безпосередніх соціологічних категорій;
- в) до загальнонаукових категорій у соціологічному заломленні.

3. Які чинники впливають на формування особи ?

- а) виключно біологічні;
- б) тільки соціальні;
- в) сукупність різних чинників: біологічних, соціальних і інших.

4. Результатом процесу соціалізації є:

- а) формування особи;

- б) формування темпераменту;
- в) отримання освіти.

5. Соціалізація повинна починатися:

- а) з народження;
- б) у школі;
- в) з початком трудової діяльності.

6. Головне призначення соціальних інститутів:

- а) задовольняти суспільні потреби, надавати суспільству стабільність;
- б) забезпечувати суспільству динамізм, рухливість, мінливість;
- в) видавати дипломи випускникам.

7. Зазначте, що є об'єктом соціологічного пізнання:

- а) виробнича діяльність людей;
- б) суспільство як цілісна соціальна реальність;
- в) взаємозв'язок природи і суспільства;
- г) психологія поведінки людей.

8. Коли „виникає” соціальне?

- а) коли людина розмірковує про сенс свого життя;
- б) коли вона задовольняє свої вітальні потреби;
- в) коли поведінка одного індивіда підпадає під вплив іншого або групи (спільноти) незалежно від того, чи присутні фізично індивід або спільнота.

9. Авторитарний стиль лідерства припускає:

- а) заохочення самостійності членів групи;
- б) м'які прийоми лідера;
- в) придушення ініціативи.

10. Даний тип стратифікації характеризує відкрите суспільство :

- а) касти; б) класи; в) стани.

Другий рівень.

1. Охарактеризуйте спільне та відмінне предмету вивчення соціології з предметом інших наук про суспільство.
2. Охарактеризуйте теоретичну та емпіричну соціологію.
3. Які особливості завдань соціології на сучасному соціально-історичному етапі розвитку людства?

Третій рівень.

1. Людина як соціальна істота.(соціологічне обґрунтування).
2. У чому виявляється специфіка соціальних закономірностей?

Варіант VIII

Перший рівень

1. Економіка виробництва й соціальне розшарування суспільства характеризують:

- а) просте суспільство;
- б) перехідне суспільство;
- в) складне суспільство.

2. Розвиток сфери послуг та пріоритет освіти стосуються:

- а) до індустріального суспільства;
- б) індустріального суспільства;
- в) постіндустріального суспільства.

3. Фераламі (феральними людьми) називають

- а) девіантів;
- б) дітей, вихованих тваринами;
- в) невихованих людей.

4. Скільки продовжується соціалізація?

- а) від народження до школи;
- б) весь час навчання в школі;
- в) від народження до глибокої старості.

5. Соціальний статус показує:

- а) яку поведінку суспільство чекає від індивіда;
- б) яке місце займає індивід в суспільстві або в групі;
- в) у якому кліматі формувалася особа.

6. Процес і результат появи в суспільстві соціального інституту називається

- а) інституціоналізація;
- б) дисфункція;
- в) стабілізація.

7. Дисфункція соціального інституту виявляється в наступному:

- а) інститут повноцінно задовольняє важливі суспільні потреби;
- б) інститут неефективний, його престиж в суспільстві падає;
- в) інститут є престижним, авторитетним в суспільстві.

8. У вторинних групах в людині цінують:

- а) його індивідуальність;
- б) його функціональність;
- в) його емоційність.

9. Історично першою формою соціальної стратифікації є:

- а) класи; б) стани; в) рабство.

10. Виберіть правильне визначення соціальних процесів.

- а) Організовані і свідомі дії людей, направлені на підтримку соціальних змін або на протидію їм.
- б) Однонаправлені соціальні дії людей, в результаті яких відбуваються соціальні зміни, що повторюються.
- в) Зміни, що постійно відбуваються, у всіх сферах соціального життя.

Другий рівень

1. Чому соціологію вважають міждисциплінарною наукою?
2. В чому сутність основних функцій соціології.
3. Чим відрізняються мікро- й макросоціологічні теорії соціології?

Третій рівень.

1. Розкрити зміст та сутність таких функцій соціології як проектування, моделювання й конструювання соціологічних технологій.
2. Типи соціологічних теорій.

Варіант ІХ

Перший рівень

1. К. Маркс розробив:

- а) цивілізаційний підхід до суспільства;
- б) культурологічний підхід;
- в) формаційний підхід.

2. До якого типу категорій належить поняття „суспільство”?

- а) до категорій дисциплін суміжних із соціологією;
- б) до безпосередніх соціологічних категорій;
- в) до загальнонаукових категорій у соціологічному заломленні.

3. Які чинники впливають на формування особи ?

- а) виключно біологічні;
- б) тільки соціальні;
- в) сукупність різних чинників: біологічних, соціальних і інших.

4. Результатом процесу соціалізації є:

- а) формування особи;
- б) формування темпераменту;
- в) отримання освіти.

5. Соціалізація повинна починатися:

- а) з народження;
- б) у школі;
- в) з початком трудової діяльності.

6. Головне призначення соціальних інститутів:

- а) задовольняти суспільні потреби, надавати суспільству стабільність;
- б) забезпечувати суспільству динамізм, рухливість, мінливість;
- в) видавати дипломи випускникам.

7. Зазначте, що є об'єктом соціологічного пізнання:

- а) виробнича діяльність людей;
- б) суспільство як цілісна соціальна реальність;
- в) взаємозв'язок природи і суспільства;
- г) психологія поведінки людей.

8. Коли „виникає” соціальне?

- а) коли людина розмірковує про сенс свого життя;
- б) коли вона задовольняє свої вітальні потреби;
- в) коли поведінка одного індивіда підпадає під вплив іншого або групи (спільноти) незалежно від того, чи присутні фізично індивід або спільнота.

9. Авторитарний стиль лідерства припускає:

- а) заохочення самостійності членів групи;
- б) м'які прийоми лідера;
- в) придушення ініціативи.

10. Даний тип стратифікації характеризує відкрите суспільство :

- а) касты; б) класи; в) стани.

Другий рівень.

4. Охарактеризуйте спільне та відмінне предмету вивчення соціології з предметом інших наук про суспільство.

5. Охарактеризуйте теоретичну та емпіричну соціологію.

6. Які особливості завдань соціології на сучасному соціально-історичному етапі розвитку людства?

Третій рівень.

3. Людина як соціальна істота.(соціологічне обґрунтування).

4. У чому виявляється специфіка соціальних закономірностей?

Варіант X

Перший рівень

1. Підпорядкування, компроміс і терпимість є неодмінними умовами для виникнення процесу

- а) пристосування;
- б) конкуренція;
- в) конфлікт.

2. Автор праці „Самогубство”:

- А) К. Маркс;
- Б) Е. Дюркгайм;
- В) М. Вебер;
- Г) Дж. Міль.

3. Американізація іммігрантів, що прибувають в США з Європи і Азії, продовжувалася більше ста років і завершилася лише в третьому-четвертому поколінні, коли новоспечені американці прийняли цінності і зразки американської культури. Таким чином відбулося культурне взаємопроникнення декількох соціальних груп. Цей соціальний процес називається

- а) Асиміляція; б) Амальгамізація; в) Пристосування.

4. Кастова система стратифікації склалася

- а) у Індії;
- б) у Стародавній Греції;
- в) у Російській імперії.

5. Нижню частину шкали професійного престижу займають представники

- а) фізичної малокваліфікованої праці;
- б) інтелектуальної праці;
- в) творчих професій.

6. Етнічна самосвідомість означає:

- а) відчуття приналежності, духовної єдності з етносом;
- б) кровна спорідненість;
- в) однакове громадянство.

7. Автор праці „Протестантська етика і дух капіталізму”:

- а) О. Конт; б) К. Маркс; в) Г. Спенсер; г) М. Вебер.

8. Хто з соціологів увів поняття девіації у соціологічну систему знання?

а) М. Вебер; б) Е. Дюркгайм; в) Г. Спенсер; г) П. Сорокін.

9. Девіантна поведінка - це

- а) схвалювана поведінка;
- б) не схвалювана поведінка;
- в) поведінка, що відхиляється, яка може бути як схвалюваною, так і несхвалюваною.

10. Хто із соціологів започаткував соціологію конфлікту?

- а) Г. Зімелль;
- б) Е. Дюркгайм;
- в) К. Маркс;
- г) М. Вебер.

Другий рівень

1. Кому належить теорія про розвиток історії по спіралі?
2. Охарактеризуйте основні етапи розвитку соціологічного знання.
3. Які альтернативні підходи існують щодо еволюційного розвитку людства?

Третій рівень

1. Порівняйте теорію «соціальної дії» М. Вебера й теорії «комунікативної дії» Ю. Габермаса.
2. Розкрийте сутність поняття «колективне уявлення» Е. Дюркгейма.

Варіант XI

Перший рівень

1. Поняття „ідеального типу” за М. Вебером – це:

- а) Сукупність технологічних, соціальних, культурних змін, спрямованих на вдосконалення системи в цілому.
- б) Певний образ-схема станів та процесів, якби вони проходили без відхилень і перешкод, що розглядається як найбільш зручний спосіб упорядкування емпіричного матеріалу.
- в) Стан суспільства, за якого певне коло його громадян, знаючи про існування обов'язкових норм, ставиться до них негативно або байдуже.

2. Малодітні сім'ї - це

- а) сім'ї з двома дітьми;
- б) сім'ї з трьома дітьми;
- в) сім'ї з однією дитиною;
- г) сім'ї з однією дитиною та сім'ї з двома дітьми.

3. Матеріальна культура - це:

- а) Процедура технологічних аспектів людського буття.
- б) Фізичні або технологічні аспекти повсякденного життя.
- в) Регулювання та використання різноманітних обставин у суспільстві.

4. Регресивні рухи виступають за

- а) Поступове реформування існуючого суспільства;
- б) Корінна зміна існуючого ладу, всіх його цінностей і інститутів;
- в) Повернення (часткове або повне) до старих порядків.

5. Аболіціоністські (рухи за відміну якого-небудь закону), феміністські (рухи за рівноправ'я жінок), такі, що забороняють (порнографію, будівництво АЕС і ін.) і екологічні рухи є прикладами

- а) Революційних рухів;
- б) Рухів опору;
- в) Реформаторських рухів.

6. На чому повинні ґрунтуватися шлюбні відносини?

- а) на згоді чоловіка; б) на згоді жінки; в) на взаємній згоді і чоловіка і жінки.

7. Чи повинні повнолітні діти піклуватися про своїх непрацездатних батьків?

- а) повинні піклуватися;
- б) не повинні, оскільки цим повинна займатися відповідна організація;
- в) повинні піклуватися інші родичі.

8. Що збагачує культуру?

- а) етноцентризм; б) інновація; в) ксеноцентризм.

9. Квазігрупами в соціології називають:

- а) групи первинні; б) малі групи; в) випадкові, нестійкі групи.

10. Найважливішою умовою існування реформаторських рухів є

- а) Демократичний політичний режим;
- б) Тоталітарний політичний режим;
- в) Атмосфера загального соціального занепокоєння і незадоволеності.

Другий рівень

1. Концепція «соціальної дії» М. Вебера.
2. Історичні типи стратифікації.
3. Поняття та його сутність й значення «соціальний інститут».

Третій рівень

1. Основні тенденції соціальної диференціації українського суспільства.
2. Проблеми формування середнього класу в Україні.

Варіант XII

Перший рівень

1. Яке з приведених нижче визначень не може вважатися визначенням соціального конфлікту?

- а) Зіткнення конкуруючих сторін, в якому суперники прагнуть нав'язати свою волю, видалити супротивника з боротьби або навіть знищити його;
- б) Зіткнення протилежних цілей, позицій, думок і поглядів, боротьба ворогуючих сторін;
- в) Спроба випередити суперника, який прагне досягти ідентичних цілей.

2. Яким чином марксистська соціологія оцінює причини соціальних конфліктів і їх перспективи ?

- а) Конфлікти є невід'ємною частиною соціального буття, двигуном суспільного розвитку. Конфлікти об'єктивні і неминучі в будь-якому суспільстві;
- б) Причина конфліктів - боротьба антагоністичних класів (наприклад, буржуазії і пролетаріату) на основі суперечності економічних інтересів. Соціальні конфлікти повинні зникнути в безкласовому комуністичному суспільстві;
- в) Причина конфліктів в будь-якому суспільстві полягає в тому, що людські істоти від природи прагнуть до домінування, влади, авторитету, лідерства.

3. Професор кафедри соціології в Сорбонні на початку ХХ ст.:

- а) О. Конт; б) М. Фуко; в) Е. Дюркгайм; г) А. Турен.

4. Влада вимірюється

- а) у балах за шкалою рейтингу;
- б) кількістю людей, що виконують рішення індивіда;
- в) у гривнях або в доларах.

5. У цій етнічній спільності об'єднуються кровні родичі:

- а) рід; б) народність; в) нація.

6. Держава є ознакою формування :

- а) роду; б) племені; в) нації.

7. Яку сім'ю соціологи називають експлуататорською?

- а) традиційну (патріархальну); б) неотрадиційну; в) егалітарну.

8. Делінквентна поведінка спричиняє за собою застосування

- а) позитивних санкцій, тобто заохочень (наприклад, нагороди, премії, похвали);
- б) неформальних негативних санкцій (наприклад, зауваження, відмова подати руку, насмішка);
- в) формальних негативних санкцій (наприклад, арешт, штраф, пониження в посади, смертна страта).

9. Автор вчення про „суспільно-економічні формації“:

- а) О. Конт; б) М. Вебер; в) К. Маркс; г) Г. Спенсер.

10. Постіндустріальне суспільство прийшло на зміну

індустріальному:

- а) в 18 столітті як наслідок промислової революції;
- б) в 20-их роках ХХ століття;
- в) в 70-их роках ХХ століття.

Другий рівень

1. У чому полягає культура етносу? Його головні риси.
2. Яка різниця між нравами та народними звичаями?
3. Проаналізуйте терміни “культура” та “диктатура” з точки зору семантики мови. Порівняйте з виразом “культура пролетаріату” й “диктатура пролетаріату”.

Третій рівень

1. Дайте відповідь на наступне питання: яка роль культури в розвитку суспільства?

2. Дайте відповідь на наступне питання: чи можна вважати, що періоди спокійного, «нормального» розвитку культури (етнічної групи, народу або держави) змінюються періодами інновації, чим це зумовлено?

Варіант XIII

Перший рівень

1. Якщо, прагнучи до ідентичних цілей, суперники намагаються випередити один одного, отже має місце наступний соціальний процес

а) конфлікт; б) конкуренція; в) кооперація.

2. Суть прогностичної функції соціології полягає у:

а) визначенні методів виникнення соціальної реальності;
б) прийнятті управлінського рішення;
в) науковому обґрунтуванні перспективи розвитку особистості, спільності, соціальної групи, суспільства.

3. Закони соціальної статистики відображають:

а) напрям, форми, чинники розвитку соціального об'єкта;
б) особливості зміни, еволюції соціального об'єкта;
в) тенденцію до збереження стабільності соціальної системи.

4. "Соціальні ліфти" поступово "відключаються" і соціальна мобільність сповільнюється в періоди

а) стабілізації в суспільстві;
б) революцій, громадянських воїн;
в) реформ, перебудови.

5. Закони соціальної динаміки відображають:

а) стабільність соціальної структури суспільства;
б) етапи, причини, характер і типи зміни соціальної структури суспільства;
в) процеси соціалізації та стратифікації.

6. Чисельність соціальних груп на Землі :

а) менше чисельності населення;
б) рівна чисельності населення;
в) перевищує чисельність населення.

7. Багатожонство дозволяється ісламом і існує в деяких мусульманських країнах. Така форма браку називається:

а) груповий;
б) полиандрія;
в) полігінія.

8. Сім'я, в якій всі обов'язки розподіляються справедливо, пропорційно, де спільно обговорюються проблеми і ухвалюються рішення називається:

а) егалітарна;
б) традиційна;
в) неотрадиційна.

9. Хто є автором роботи «Соціологічна уява»:

а) М.Вебер; б) Ф.Знанецький; в) П.Бергер; г) Ч.Міллс.

10. Вивчення соціальних зв'язків між суспільством в цілому і конкретною сферою суспільного життя, різних видів людської діяльності, проблем функціонування і розвитку соціальних спільнот відбувається на рівні:

- а) теоретичної соціології;
- б) теорій середнього рівня;
- в) емпіричної (прикладної) соціології.

Другий рівень.

1. Обґрунтуйте загальнонаукові принципи, на яких базуються соціологічні знання.

2. Як взаємодіють різні елементи структури соціологічного знання.

3. Які існують види соціальних інститутів, та назвіть основні функції соціальних інститутів.?

Третій рівень.

1. Охарактеризуйте теоретичну та емпіричну соціологію.

2. Охарактеризуйте види соціальних груп: соціально-класові, соціально-демографічні, соціалістичні, соціально-професійні, соціально-територіальні.

Варіант XIV

Перший рівень

1. Економіка виробництва й соціальне розшарування суспільства характеризують:

- а) просте суспільство;
- б) перехідне суспільство;
- в) складне суспільство.

2. Розвиток сфери послуг та пріоритет освіти стосуються:

- а) до індустріального суспільства;
- б) індустріального суспільства;
- в) постіндустріального суспільства.

3. Фераламі (феральними людьми) називають

- а) девіантів;
- б) дітей, вихованих тваринами;
- в) невихованих людей.

4. Скільки продовжується соціалізація?

- а) від народження до школи;
- б) весь час навчання в школі;
- в) від народження до глибокої старості.

5. Соціальний статус показує:

- а) яку поведінку суспільство чекає від індивіда;
- б) яке місце займає індивід в суспільстві або в групі;
- в) у якому кліматі формувалася особа.

6. Процес і результат появи в суспільстві соціального інституту називається

- а) інституціоналізація;
- б) дисфункція;
- в) стабілізація.

7. Дисфункція соціального інституту виявляється в наступному:

- а) інститут повноцінно задовольняє важливі суспільні потреби;
- б) інститут неефективний, його престиж в суспільстві падає;
- в) інститут є престижним, авторитетним в суспільстві.

8. У вторинних групах в людині цінують:

- а) його індивідуальність;
- б) його функціональність;
- в) його емоційність.

9. Історично першою формою соціальної стратифікації є:

- а) класи; б) стани; в) рабство.

10. Виберіть правильне визначення соціальних процесів.

- а) Організовані і свідомі дії людей, направлені на підтримку соціальних змін або на протидію їм.
- б) Однонаправлені соціальні дії людей, в результаті яких відбуваються соціальні зміни, що повторюються.
- в) Зміни, що постійно відбуваються, у всіх сферах соціального життя.

Другий рівень

- 4. Чому соціологію вважають міждисциплінарною наукою?
- 5. В чому сутність основних функцій соціології.
- 6. Чим відрізняються мікро- й макросоціологічні теорії соціології?

Третій рівень.

- 3. Розкрити зміст та сутність таких функцій соціології як проектування, моделювання й конструювання соціологічних технологій.
- 4. Типи соціологічних теорій.

**10. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ СТУДІЇ»**

- 1. Взаємозв'язок соціології та права з іншими суспільствознавчими науками.
- 2. Правове виховання та самовиховання особистості у процесі її правової соціалізації.
- 3. Особистість злочинця та специфіка його соціологічного дослідження.
- 4. Право як соціальний феномен.
- 5. Генеза та розвиток «Соціально-правових студій» в Західній Європі.
- 6. Генеза та розвиток «Соціально-правових студій» в США.
- 7. Філософсько-соціологічні концепції права в Україні.
- 8. Соціальні функції права.
- 9. Правова поведінка особистості.
- 10. Закон як соціальне явище.
- 11. Соціальні механізми законотворчості.
- 12. Соціальна природа правосуддя.
- 13. Соціологія судових органів.

14. Сутність і природа правового конфлікту.
15. Рівні правової соціалізації.
16. Соціальна природа права.
17. Соціальні ознаки правовідносин.
18. Сучасний стан «Соціально-правових студій».
19. Походження правових норм.
20. Право як регуляторний засіб соціального управління.
21. Форми соціального впливу в праві.
22. Механізм правової соціалізації особистості.
23. Правові засоби розв'язання конфліктів.
24. Проблеми судової реформи в Україні.
25. Аспекти судового процесу як соціальної взаємодії.
26. Законність як чинник соціалізації під час трансформації суспільства.
27. Теоретичний та емпіричний рівні соціології та права.
28. Соціальні чинники, що впливають на законослухняну поведінку людини.
29. Принципи справедливого судового процесу.
30. Проблеми девіантності в Україні.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ

Автором при написанні реферату мають бути продемонстровані такі навички і вміння:

- працювати з науковою літературою та першоджерелами;
- визначати джерельно-соціологічну базу, необхідну для ґрунтовного розгляду обраної теми;
- конспектувати джерела науково-дослідницької літератури та підбирати цитати, які найбільш повно розкривають ту чи іншу думку;
- самостійно аналізувати і критично узагальнювати матеріал;
- робити і формулювати власні висновки та пропозиції.

Підготовка реферату включає в себе наступні етапи:

- 1) вибір теми;
- 2) підбір і вивчення спеціальної літератури;
- 3) складання плану реферату;
- 4) викладення змісту теми;
- 5) оформлення реферату;

Студент самостійно обирає тему реферату з запропонованого переліку. Допускається закріплення декількох студентів за однією і тією ж темою реферату.

Студент може в обсязі навчальної програми дисципліни сам запропонувати тему реферату, узгодивши її з викладачем.

Структурними елементами реферату є титульний аркуш, зміст, вступ, основна змістовна частина, висновки, а також список джерел та літератури, використаних при підготовці й написанні реферату.

Зміст – це перелік основних структурних елементів реферату (вступ, основна змістовна частина, висновки, література) із зазначенням номерів сторінок розташування в тексті. Зміст вказується одразу після титульного

аркуша. Заголовки частин реферату, подані у змісті, дублюються в тексті реферату. Вступ (1–1,5 сторінки) має містити обґрунтування вибору твору для реферування, визначення місця твору в доробку його автора, оцінку його актуальності та важливості, аналіз зв'язку змісту твору з досліджуваною студентом проблематикою. В основній змістовній частині реферату (7–9 сторінок) розкриваються ключові ідеї та положення обраних соціологічних творів, які надалі мають стати складовою теоретико-методологічного підґрунтя власного дослідження автора реферату. Ця частина реферату розподіляється на параграфи чи підрозділи залежно від особливостей структури реферату. Необхідно висвітлити найважливіші положення реферованих творів, продемонструвати вміння систематизувати й узагальнювати накопичений матеріал. Важливо визначити необхідний обсяг інформації, відібрати найбільш переконливі й вагомі дані, розташувати їх у певній послідовності. Особисті думки в рефераті мають викладатися аргументовано та логічно. Обов'язково потрібно використовувати різні види аргументів та доказів: порівняння, зіставлення, посилання на джерела і т. д. У висновках (1–1,5 сторінки) необхідно стисло викласти найважливіші положення основної змістовної частини реферату, зробити висновки з цього викладу, визначити теоретико-методологічне й світоглядне значення опрацьованого у рефераті матеріалу. Важливо вміти проектувати вивчений досвід на аналогічні ситуації сьогодення. Список використаної літератури повинен указувати на вивчені автором роботи. Обов'язково слід ознайомитися з оригінальним текстом твору, фундаментальними соціологічними роботами, останніми вітчизняними та зарубіжними публікаціями, що допомагають краще розкрити зміст обраної теми. Не рекомендується обмежуватися лише навчальною літературою (підручниками, посібниками або методичними розробками). Вказана у списку література обов'язково має знайти своє відображення в рефераті. Думки інших авторів та цитати повинні мати посилання на джерела в загальноприйнятому порядку. Це стосується і посилань на електронні ресурси. Пряме запозичення ідей та положень без указівок на джерела неприпустиме.

Загальний обсяг реферату – 12 – 15 сторінок друкованого тексту.

Зазначений обсяг розрахований на використання при оформленні шрифту Times New Roman текстового редактора Word розміру 14 з полуторним міжрядковим інтервалом (на сторінці – 28–30 рядків). Текст реферату необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – не менше 20 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору. Щільність тексту реферату повинна бути однаковою. Сторінки реферату, за винятком титульного аркуша, нумеруються.

11. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО СПІВБЕСІДИ З ДИСЦИПЛІНИ

«СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ СТУДІЇ»

1. Комплексна природа наукових соціолого-правових досліджень.
2. Дискусійний характер визначення предмета соціально-правових студій.
3. Співвідношення загальної соціології і права.
4. Позитивістська соціологія О. Конта та його роль у формуванні правових проблем у соціології.
5. Соціологія права Е. Дюркгейма та М. Вебера.
6. Теорія правового плюралізму Л. Петражицького.
7. Прагматична соціологія права Р. Паунда.
8. Соціальна обумовленість та цінність права. Соціальний механізм дії права.
9. Соціальний, нормативний та культурний зміст правових норм.
10. Критерії соціальної ефективності права. Показники соціальної ефективності права.
11. «Право», «міра», «можливість» як ключові поняття соціальної ефективності права.
12. Зміст і структура правової соціалізації особистості. Рівні правової соціалізації особистості.
13. Фактори та принципи правової соціалізації особистості. Критерії оцінки особистості як суб'єкта правової соціалізації.
14. Поняття правосвідомості, його специфіка як соціологічної категорії.
15. Соціоструктура правосвідомості: зміст та особливості.
16. Правосвідомість як об'єкт соціологічного дослідження. Взаємодія правосвідомості і права.
17. Основні методологічні підходи до аналізу поняття «правова культура». Структура правової культури.
18. Правова поведінка: поняття та ознаки. Види правової поведінки.
19. Соціальні чинники, що впливають на законослухняну поведінку.
20. Поняття та сутність девіантної поведінки. Типологія відхилень у поведінці.
21. Теорії девіантної поведінки. Профілактика девіантної поведінки як рання профілактика злочинності.
22. Концептуальні підходи до соціології злочинності. Соціальна характеристика злочинної поведінки.
23. Специфіка соціологічного аналізу злочину. Латентна злочинність та методи її вивчення.
24. Соціальний механізм дії кримінально-правових норм та забезпечення їх ефективності.
25. Кримінально-правова політика, забезпечення її ефективності.
26. Фактори, що впливають на правотворчу діяльність і зміст правових актів.
27. Соціальний механізм нормотворчості. Етапи соціологічного забезпечення нормотворчої діяльності.
28. Сутність та зміст соціології законодавчої діяльності.

29. Закон як соціальне явище.
30. Соціальний механізм законотворчості. Соціологічна експертиза законопроекту.
31. Ефективність законодавства.
32. Соціологія громадської думки.
33. Соціальна природа правосуддя та його цілі.
34. Принципи справедливого судового процесу.
35. Судовий процес як соціальна взаємодія.
36. Соціологічне тлумачення закону.
37. Соціологічні аспекти вивчення ефективності правосуддя.
38. Соціальне планування та наукова організація роботи судді.
39. Соціальні проблеми судової реформи.
40. Поняття «соціальний конфлікт» та «юридичний конфлікт».
41. Склад та елементи правового конфлікту.
42. Типологія правових конфліктів.
43. Кримінальний конфлікт.
44. Юридичні чинники політико-правових конфліктів.
45. Учасники правового конфлікту: соціально-рольова і поведінкова характеристика.
46. Моделі стилю поведінки людей в конфліктних ситуаціях.
47. Стадії правового конфлікту.
48. Способи розв'язання та попередження конфліктів.
49. Судочинство як механізм розв'язання правових конфліктів.
50. Правозастосування як вид соціальної діяльності.
51. Суб'єкти правозастосовної діяльності.
52. Умови правозастосовної діяльності.
53. Фактична діяльність суб'єктів правозастосування. Соціальні критерії її оцінки.
54. Соціально-правовий контроль на стадії правозастосування та його ознаки.
55. Сутність конкретно-соціологічних досліджень.
56. Специфіка розробки програми та інструментарію конкретно-соціологічних досліджень в галузі права.
57. Програма соціологічного дослідження: поняття, структура, функції.
58. Соціологічні методи збору інформації.
59. Спостереження: особливості, класифікація, переваги і недоліки.
60. Характеристика методів вивчення суспільної думки.

12. СЛОВНИК ОСНОВНИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Авторитаризм – державно-політичний устрій, коли в країні встановлюється режим особистої (чи групової) влади за мінімальною участю народу. Кредо середньовічного авторитаризму: “Король не може переступити закон, адже закон тотожний його волі”.

Адаптація – процес пристосування людини до соціально-економічних умов, рольових функцій, соціальних норм, які складаються на різних рівнях

життєдіяльності суспільства, соціальних груп і соціальних організацій, соціальних інститутів, що виступають як середовище її життєдіяльності.

Активність – здатність особистості самостійно, енергійно та інтенсивно здійснювати соціально значущі дії.

Аналіз – уявне або реальне розкладання об'єкта на складові його частини.

Аналогія – ймовірний, правдоподібний висновок про схожість двох предметів або явищ за якою-небудь ознакою на підставі встановленої їх подібності за іншими ознаками.

Анкетування – метод опитування, при якому дослідник спілкується з респондентом (учасником соціологічного опитування) за допомогою анкети.

Антрепренерська система – спосіб демократичного добору еліт, за якого оцінка якостей претендентів залежить від громадської думки і виконання відповідних процедур (виборів). До претендентів висувається певна кількість формальних вимог. На перше місце виходять особистісні якості претендентів. Статусні позиції людей не відіграють значної ролі.

Архівні дослідження – дослідження існуючих історичних свідчень і документів, складених або збережених іншими особами або організаціями.

Агресія – дія, поведінка, спрямована на заподіяння збитку (морального, фізичного тощо, аж до повного знищення) іншій особі.

Адаптація соціальна – процес активного пристосування індивіда чи групи до певних матеріальних умов, норм, цінностей суспільства.

Аккультурація – процес взаємовпливу культур, в ході якого один народ засвоює від іншого цінності, норми, моделі поведінки.

Аномія – стан суспільства, при якому настає дезінтеграція і розпад системи норм, що гарантують соціальний порядок.

Вік соціальний – стадії активного включення індивіда до соціальних відносин і засвоєння ним соціальних ролей.

Вікові норми – правила, що визначають, чого і в якому віці повинна досягти людина.

Виховання – процес спрямованого систематичного формування особистості згідно з прийнятими в суспільстві моделями та нормами.

Вторинна девіація – девіантні моделі поведінки, що приймаються індивідами у відповідь на реакції інших індивідів на їх вчинки.

Глобалізація – посилення процесів взаємозалежності, взаємопроникнення і взаємозумовленості економічних, політичних, правових, ідеологічних, культурних компонентів світової спільноти.

Громадська думка – найважливіший компонент громадського життя, що виражає погляди, оцінки, ціннісні орієнтації певних груп людей або суспільства в цілому, втілює в собі колективну совість і має силу неписаного закону.

Девіація – відхилення від поведінкової норми, розглядається більшістю членів суспільства як неприпустиме.

Депривація – процес скорочення або позбавлення можливостей задоволення основних життєвих потреб індивідів чи груп.

Десоціалізація – процес, зворотний соціалізації: втрата індивідом соціальних цінностей і норм, що супроводжується його відчуженням від своєї групи.

Дискримінація соціальна – обмеження або позбавлення прав певної категорії громадян (соціальних груп) за якими-небудь ознаками.

Дія соціальна – цілеспрямована поведінка, що має соціальне значення і зорієнтована на іншого.

Дослідження соціологічне – вивчення методами соціології соціальних об'єктів, явищ, процесів, спрямоване на виявлення закономірностей соціального життя.

Егалітаризм – ідейно-політична течія, яка виступає за загальну рівність як принцип організації соціального життя.

Експеримент – спосіб отримання даних, при якому умови і змінні контролюються для встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Він дає дослідникам можливість перевірити вплив незалежної змінної на залежну змінну.

Етатизм – теорія, що обґрунтовує необхідність активного втручання держави в економічне і політичне життя суспільства, яка розглядає його як вищий результат суспільного розвитку.

Застосування права – одна з форм державної діяльності, спрямована на реалізацію правових розпоряджень у життя.

Звичай – норми, яким люди надають дуже великого значення і строго дотримують.

Злочин – суспільно небезпечне діяння, вчинене навмисно або ненавмисно, за яке законом встановлено кримінальну відповідальність.

Злочинність – соціальне явище, що включає сукупність злочинів, скоєних у даному суспільстві в даний відрізок часу, і характеризується кількісними (динаміка, стан) та якісними (структура, характер) показниками.

Злочинність латентна – злочинність, яка з тих чи інших причин офіційно не реєструється.

Злочинність організована – злочини, що здійснюються членами формальних організацій, діяльність яких пов'язана з порушенням закону, і мають ієрархічну структуру.

Зрілість соціальна – рівень особистісного розвитку індивіда, коли він повністю інтерналізує соціальні поведінкові моделі та цінності і адекватно виконує ролі дорослого члена суспільства.

Ідентифікація соціальна – процес ототожнення індивіда з певною групою або соціальним прошарком, що полягає в засвоєнні притаманних їм поведінкових моделей, цінностей, установок і ролей.

Інститут соціальний – стійкий комплекс норм, правил, символів, що регулюють різні сфери людської життєдіяльності і організує їх в систему

ролей і статусів, за допомогою яких задовольняються основні життєві та соціальні потреби.

Інституціоналізація – 1. Створення стабільних зразків соціальної взаємодії, заснованих на формалізованих правилах, законах, звичаях і ритуалах. 2. Правове та організаційне закріплення сформованих у суспільстві форм поведінки, відносин тощо.

Інтеріоризація (інтерналізація) – перетворення зовнішніх по відношенню до індивіда форм соціальної взаємодії в стійкі якості особистості шляхом засвоєння вироблених суспільством цінностей, норм і моделей поведінки.

Інфантилізм соціальний - розрив між біологічним і соціокультурним дорослішанням молоді, що порушує нормальний процес соціалізації.

Каузальність соціальна – причинно-наслідковий зв'язок між окремими соціальними явищами суспільства.

Консенсус соціальний – згода значимої більшості будь-якого суспільства щодо найбільш важливих аспектів її соціального порядку.

Контркультура – субкультура (норми, цінності та спосіб життя), яка знаходиться в суперечності з нормами і правилами панівної культури.

Контроль соціальний – система соціальних механізмів, що забезпечують дотримання членами суспільства прийнятих моделей поведінки; спосіб саморегуляції соціальної системи.

Конфлікт – прояв об'єктивних чи суб'єктивних протиріч, що виражається в протиборстві сторін.

Конфлікт соціальний – зіткнення соціальних груп, які є носіями протилежних соціально-економічних і політичних інтересів, поглядів, ідеологій.

Конфлікт юридичний – будь-який конфлікт, у якому суперечка так чи інакше пов'язана з правовими відносинами сторін і має юридичні наслідки.

Конформізм – некритичне наслідування панівних думок і стандартів, стереотипів масової свідомості, традицій, авторитетів і принципів.

Конформність – тип соціальної поведінки індивіда, що характеризується соціально прийнятими поведінковими моделями і нормами, відповідністю соціальним очікуванням.

Корупція – використання службового становища посадовою особою в інтересах особистого збагачення і з порушенням існуючих правових норм.

Криза легітимності – соціально-політичний стан втрати суспільством або значною його частиною віри в законність і справедливість існуючого соціального порядку.

Культура нормативна – сукупність ідеалів, норм, цінностей, що визначають стандарти поведінки, які наказують, дозволяють, схвалюють або засуджують, забороняють певні соціальні дії.

Латентність – відсутність зовнішніх ознак явища, його існування в прихованій формі.

Легалізація – процес перетворення незаконного в законне.

Легалізм – точне дотримання існуючих правових норм.

Лояльність – шанобливе ставлення до властей і вірність чинним законам і порядкам.

Маніпулювання – процес ідеологічного і соціально-психологічного впливу на людей з метою зміни їх поведінки всупереч їх інтересам.

Маргінальність – проміжний, пограничний стан індивіда чи групи індивідів, відірваних від звичного середовища і способу життя.

Масова свідомість – тип суспільної свідомості, характерний для середнього представника суспільства, що включає широке коло ідей, уявлень, почуттів та ілюзій, пов'язаних з тими сторонами соціального життя, що доступні й цікаві масам.

Методика соціологічного дослідження – сукупність прийомів і методів для реалізації цілей і завдань дослідження.

Методологія соціологічного дослідження – вчення про методи і принципи соціологічного пізнання.

Моніторинг – система регулярного вимірювання змін, що відбуваються в суспільстві або якихось його сферах, за умови регулярного застосування одних і тих самих принципів вибірки і інструментарію.

Мораль – соціальний інститут, система норм, санкцій, оцінок, приписів, зразків поведінки, що виконують функції соціального контролю і регулювання соціальних відносин у тій чи іншій соціальній групі, суспільстві.

Населення – сукупність людей, що проживають на даній території або в межах даної держави.

Насильство – застосування сили або загроза застосування сили по відношенню до суб'єктів або їх власності з метою залякування і примусу до певних дій.

Нігілізм – світогляд і ідеологія, засновані на запереченні традиційних авторитетів і цінностей, релігійних уявлень, моральних і культурних ідеалів, у поєднанні з підтримкою безмежної свободи і всюдозволеності.

Норми – правила поведінки в певній ситуації.

Нормотворчість – процес створення і генезису соціальних норм.

Норми соціальні – зразки, правила поведінки, виконання яких очікується від члена суспільства і підтримується за допомогою санкції.

Норми правові – встановлені державою, законом, указом, актом тощо. загальнообов'язкові правила поведінки. У них, як правило, вказуються умови їх виконання, суб'єкти регульованих відносин, їх взаємні права та обов'язки, а також санкції в разі їх порушення.

Опитування – спосіб отримання інформації про думки та мотиви людей, пов'язаний з постановкою певних запитань респондентам (опитуваним).

Особистість – стійка система соціально значущих рис, що характеризують індивіда, результат суспільного розвитку (соціалізації) та включення людей в систему соціальних відносин за допомогою взаємодії.

Очікування ролі – вимоги, які суспільство пред'являє до індивіда у зв'язку з виконанням ним певної соціальної ролі.

Переконання – форма підтримки громадської дисципліни.

Покарання – негативна соціальна санкція, що використовується як елемент соціального контролю за поведінкою індивідів.

Поведінка аморальна – тип поведінки, який суперечить прийнятим у даному суспільстві моральним нормам (пияцтво, користолюбство тощо).

Поведінка антисоціальна – тип поведінки, що характеризується запереченням, нехтуванням соціальних норм і цінностей, прийнятих у даному суспільстві.

Поведінка деструктивна – тип поведінки, що заподіює шкоду самій особистості та не відповідає загальноприйнятим соціальним нормам (мазохізм, тощо).

Поведінка соціальна – тип поведінки, що так чи інакше зачіпає інтереси інших людей, груп, спільнот або суспільства в цілому.

Порядок соціальний – організованість соціального життя, впорядкованість соціальної дії.

Привілеї соціальні – виключні права або переваги, які в силу закону, традиції або факту належать тільки окремим соціальним групам і недоступні для інших членів суспільства.

Процес соціальний – сукупність односпрямованих і повторюваних соціальних дій, які можна виділити з безлічі інших соціальних дій.

Рівність соціальна – становище індивідів, соціальних груп, класів у суспільній системі, що виявляється в їх однаковому відношенні до засобів виробництва, однаковому соціальному статусі, можливостях, політичних і громадянських правах.

Регулювання соціальне – процес цілеспрямованого впливу суспільства і його інститутів на соціальне життя, поведінку індивідів і груп за допомогою регуляторів (норм, правил, цілей, зв'язків).

Репрезентативність – властивість вибірки досить точно відображати властивості генеральної сукупності.

Ресоціалізація – процес засвоєння нових норм, цінностей, світогляду та моделей поведінки.

Референтна група – соціальна одиниця, використовувана нами для оцінки та формування власних поглядів, почуттів і вчинків.

Рольовий конфлікт – ситуація, при якій індивіди стикаються з суперечливими вимогами, зумовленими одночасним виконанням двох або більше ролей.

Санкції соціальні – заходи впливу соціальної групи або суспільства в цілому на поведінку індивіда, що відхиляється від соціальних очікувань, норм і цінностей.

Розрізняють позитивні і негативні санкції, пов'язані відповідно до заохочення і покарання.

Система соціальна – впорядковане ціле, що являє собою сукупність окремих соціальних елементів – індивідів, груп, організацій, інститутів.

Системний підхід – методологічний напрям, заснований на розгляді об'єкта як цілісності, що складається з безлічі пов'язаних взаємним ставленням елементів.

Соціалізація – процес соціальної взаємодії, за допомогою якого люди здобувають знання, думки, погляди та формують моделі поведінки, необхідні для успішної участі в житті суспільства.

Соціальні зміни – фундаментальні зміни в паттернах культури, структури і соціальної поведінки.

Соціальний контроль – методи і стратегії, які регулюють норми поведінки в рамках суспільства.

Статус – становище в рамках групи або суспільства; осередок в соціальній структурі.

Субкультура – система унікальних цінностей, норм, традицій і життєвих укладів, що відрізняють якусь соціальну групу від домінуючої культури більшості суспільства.

Суспільство – об'єднання людей, що має закріплену спільну територію, загальні культурні цінності та соціальні норми, характеризується усвідомленою соціокультурною ідентичністю його членів.

Суспільство глобальне – світове суспільство, що виникає в результаті все більшого розширення контактів, взаємозв'язків і взаємозалежності національних об'єднань.

Суспільство закрите – поняття, введене в обіг К. Поппером; тип суспільства, протилежний відкритому суспільству і характеризується незначною соціальною мобільністю, авторитаризмом, догматичною ідеологією.

Суспільство індустріальне – історичний тип суспільства, в якому основою господарства є промисловість і яке характеризується урбанізацією, концентрацією великих мас населення в промислових містах, наявністю широкої соціальної прошарку управлінців, бюрократії, орієнтація на раціональність та ефективність виробництва.

Суспільство відкрите – тип суспільства, що характеризується високим рівнем мобільності, динамізмом, демократичною ідеологією, плюралізмом та охороною прав індивіда.

Табу – система соціальних заборон, порушення яких представленні більшості членів суспільства карається надприродними силами або гідно суворого покарання.

Тероризм – застосування сили або жорстоких насильницьких дій проти людей або власності з метою залякування та примусу уряду, формальної організації або цивільного населення до виконання певних політичних, релігійних чи соціальних умов.

Толерантність – терпиме ставлення до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, думок, ідей, вірувань.

Цінності соціальні – більш або менш визнані поведінкові стандарти, тобто поділювані суспільством чи соціальною групою моральні та естетичні імперативи.

Ціннісна орієнтація – певні устремління, бажання, потреби людини, виступаючі для нього в якості найважливіших особистих цінностей і цілей життєдіяльності.

13. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Абсолютне правовідношення - правова громадська зв'язок, в якій визначена лише управнена сторона, а зобов'язана сторона - це кожен і кожен, чий обов'язок полягає в тому, щоб утримуватися від порушення суб'єктивного права (правовідносини, що впливають з права власності, авторського права).

Акти застосування права - правові акти компетентного органу або посадової особи, видані на підставі встановлених фактів і норм права, що визначають права, обов'язки або міру юридичної відповідальності конкретних лиц. До актів застосування права пред'являються вимоги законності, обґрунтованості, доцільності.

Аналогія схожість в якому-небудь відношенні між явищами, предметами, поняттями.

Аналогія закону - спосіб подолання пробілу в законодавстві шляхом застосування до неврегульованого конкретною нормою спірного відношенню норми закону, що регулює подібні відносини.

Аналогія права - спосіб подолання пробілу в законодавстві шляхом застосування до неврегульованого конкретною нормою спірного відношенню при відсутності норми, що регулює подібні відносини, загальних начал і змісту законодавства. Загальні початку і зміст законодавства є не що інше, як принципи права (загальноправові та галузеві).

Бюрократизм (у буквальному значенні - влада "бюро") - характеристика діяльності державних (муніципальних) службовців, виражає зловживання державною владою в особистих інтересах і на шкоду суспільству, але в рамках закону. Форми прояви бюрократизму - формалізм, тяганина та ін.

Гарантії законності - це об'єктивні умови і суб'єктивні фактори, а також спеціальні засоби, що забезпечують режим законності. До об'єктивних гарантій (умовами) відносяться економічні, політичні, ідеологічні, соціальні та правові. До суб'єктивних факторів відносяться стан правової науки, ефективність діяльності політичного керівництва та ін. Спеціальні засоби забезпечення законності - це юридичні й організаційні засоби, призначені виключно для забезпечення законності.

Гарантії прав людини і громадянина - система умов, засобів і способів, що забезпечують усім і кожному рівні правові можливості для виявлення, придбання та реалізації своїх прав і свобод. За сферою дії розрізняють міжнародно-правові (планетарні) гарантії, гарантії в рамках регіональних міжнародних співтовариств, внутрішньодержавні та автономні гарантії.

Гіпотеза - це структурний елемент норми права, який вказує на конкретні життєві обставини (умови), при наявності або відсутності яких і реалізується норма. В залежності від кількості та змісту обставин, викладених у нормі, гіпотези бувають прості, складні й альтернативні.

Державна влада - система відносин керівництва та підпорядкування, концентроване вираження розуму, волі і сили визначених соціальних прошарків або усього народу, що містять політико-правові повноваження і відповідальності та реалізуються компетентними державними органами.

Державне примус (як метод здійснення державної влади) - психологічний, матеріальний або фізичний (насильницький) вплив повноважних органів і посадових осіб держави на особу з метою змусити (примусити її діяти з волі володарюючого суб'єкта, в інтересах суспільства і держави. Державний примус буває правовим і неправовим.

Державний орган - первинна структурна частина механізму (апарату) держави, що бере участь у здійсненні функцій держави і наділена владними повноваженнями. Державний орган має внутрішню будову. Повноваження державного органу здійснюють державні службовці (чиновники). В державі всі органи взаємопов'язані між собою, але їх можна класифікувати. За принципом поділу влади вони поділяються на законодавчі, виконавчі і судові; за способом виникнення - на первинні та похідні; за обсягом владних повноважень - на вищі та місцеві; за широтою компетенції - на органи загальної і спеціальної компетенції; за способом формування - на виборні і призначувані; за порядком прийняття рішень - на колегіальні та одноособові.

Державний суверенітет - політико-правова властивість (ознака) держави, що виражає верховенство і незалежність державної влади.

Держава - політико-правова організація суспільства, яка забезпечує його єдність і територіальну цілісність, що володіє суверенітетом, що здійснює владу, управління і регулювання в суспільстві. До основних ознак держави належать: нерозривний зв'язок, взаємозалежність і взаємодію держави і права; наявність у держави публічної (політичної) влади; державний суверенітет; територіальна організація населення; система податків, зборів, позик.

Громадянське суспільство - це вільне демократичне правове суспільство, орієнтоване на конкретного людини, що створює атмосферу поваги до правових традицій і законів, общегуманистическим ідеалам, що забезпечує свободу творчої і підприємницької діяльності, створює можливість досягнення благополуччя та реалізації прав людини і громадянина, органічно виробляє механізми обмеження та контролю за діяльністю держави.

Дієздатність - передбачена нормами права здатність і юридична можливість особи своїми діями набувати і здійснювати права і обов'язки. Різновидами дієздатності є сделкоспособность, тобто здатність (можливість) особисто, своїми діями здійснювати цивільно-правові угоди, і

деліктоздатність - це передбачена нормами права здатність нести юридичну відповідальність за вчинене правопорушення.

Декларативні норми містять у собі положення програмного характеру, визначають завдання правового регулювання окремих видів суспільних відносин, містять нормативні оголошення.

Демократичний режим - вид політичного режиму, при якій вищі органи держави мають мандат народу, влада реалізується в його інтересах демократичними та правовими методами. Тут права і свободи людини і громадянина всебічно гарантовані і захищені, закон панує у всіх сферах суспільства.

Дефинитивні норми формулюють визначення тих чи інших правових явищ і категорій.

Діяння - дія (бездіяльність), вчинок, звершення.

Диспозитивний метод правового регулювання - метод, при якому суб'єктам надається свобода вибору варіантів поведінки.

Диспозиція - структурний елемент норми права, який містить саме правило поведінки, відповідно до якого повинні діяти учасники правовідносини. По способі викладу диспозиція може бути прямою, альтернативною і бланкетною.

Документ - письмовий акт, що має юридичне значення.

Природне право (природні права) - система соціально-правових домагань, зміст яких обумовлена природою людини і суспільства.

Закон - володіє вищою юридичною силою нормативний акт, прийнятий в особливому порядку вищим представницьким органом державної влади або безпосередньо народом і регулює найбільш важливі суспільні відносини.

Законність - це суспільно-політичний режим, що полягає в пануванні права й закону в суспільному житті, неухильному здійсненні приписів правових норм всіма учасниками суспільних відносин, послідовній боротьбі з правопорушеннями і відсутності свавілля в діяльності посадових осіб. Принципами законності є: єдність, загальність, доцільність.

Законодавча ініціатива - належить уповноваженим державним органам право внесення законопроекту до законодавчого органу.

Законодавчий процес - це врегульований нормами права порядок розробки, обговорення та прийняття проектів нормативних правових актів (законів) вищим органом державної влади.

Закономірності розвитку держави - стійкі, повторювані зв'язки, що характеризують самобутність, цілісність держави та історичний процес його розвитку. Основною закономірністю вважається поступове історичне перетворення з примітивного, "варварського" освіти примусово-репресивного характеру в політичну організацію всього суспільства.

Заборона - спосіб правового регулювання, який виражається у покладанні обов'язки утримуватися від певних дій (наприклад, роботодавцю заборонено залучати до надурочних робіт неповнолітніх).

Зловживання правом - діяння, при якому суб'єкт не порушує правові приписи, однак при цьому своїми діями він завдає шкоди оточуючим, тобто реалізує своє суб'єктивне право "на зло" іншим суб'єктам.

Ідеологія - система політичних, правових, моральних, релігійних, естетичних і філософських поглядів і ідей, в яких усвідомлюються і оцінюються відносини людей до дійсності. Система поглядів, ідей, що характеризують яку-небудь соціальну групу, клас, політичну партію, суспільство.

Імперативний метод правового регулювання - метод, який приписує суб'єктам певний варіант поведінки в категоричній, владній формі.

Інкорпорація - вид систематизації, в ході якої чинні нормативні акти зводяться воєдино без зміни їх змісту, переробки та редагування.

Інститут - в широкому сенсі - елемент соціальної структури історичної форми організації і регулювання суспільного життя, сукупність установ, норм, цінностей, культурних зразків, стійких форм поведінки. Існують економічні інститути (наприклад, власність, заробітна плата), політичні інститути (держава, армія, партія) і ін

Інститут права відособлена група юридичних норм, що регулюють суспільні відносини конкретного виду (інститут права власності в цивільному праві, інститут відповідальності посадових осіб в адміністративному праві). В основі поділу системи права на галузі й інститути лежать предмет і метод правового регулювання.

Інтерпретаційні акти - правові акти компетентних державних органів, що містять результат офіційного тлумачення.

Джерело (форма) права - форма офіційного вираження загальнообов'язкових приписів, що створюються органами держави з метою регламентації громадського порядку. Сучасні джерела права - це офіційні документи, які містять правову (загальнообов'язкову) інформацію, яка говорить про права, обов'язки або відповідальність фізичних або юридичних осіб.

Кодифікація - вид систематизації, який передбачає переробку норм права за змістом і його систематизоване, науково обґрунтоване викладення в новому законі (наприклад, Зводі законів, кодекс, основи законодавства та ін).

Колізійні норми - покликані усувати виникаючі протиріччя між правовими приписами.

Конфедерація - союз суверенних держав, утворений для досягнення певних цілей (військових, економічних та ін).

Координація - взаємозв'язок, узгодження, приведення у відповідність.

Корпоративні норми - правила поведінки, що створюються в організованих спільнотах, що поширюються на його членів і спрямовані на забезпечення організації та функціонування даного співтовариства.

Корупція - підкуп, продажність державних і муніципальних чиновників, використання ними владних повноважень, службового положення в

корисливих інтересах, в цілях особистого збагачення чи в інтересах інших осіб. Форми корупції - хабарництво, підкуп, протекціонізм та ін.

Культура - історично певний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, виражений в типах і формах організації життя і діяльності людей, в їхніх взаємовідносинах, а також в створюваних ними матеріальних і духовних цінностях.

Легальність державної влади - юридична характеристика державної влади, яка означає її офіційне проголошення, правомірне встановлення, функціонування в режимі законності.

Легітимність державної влади - ступінь довіри і підтримки її широкими масами населення даної країни за притаманні їй якості та гідності, визнання здатності керувати країною, готовність їй підкорятися. Дійсно, легітимна влада - це відповідає уявленням, очікуванням і сподіванням населення країни, досить повно виражає його корінні інтереси. Легітимність підвищує авторитет і ефективність державної влади.

Міжнародне право - складної комплекс юридичних норм, створюваних державами за допомогою узгодження своїх інтересів і формують самостійну правову систему, яка функціонує у взаємодії з правовими системами держав. Предмет регулювання міжнародного права - відносини між державами (міждержавні відносини) і відносини з участю різних учасників міжнародного спілкування (інші міжнародні відносини). Поряд з цим норми міжнародного права в певній мірі призначені для регулювання відносин у межах юрисдикції держав (внутрішньодержавних відносин).

Метод - спосіб досягнення якої-небудь мети, рішення конкретної задачі; сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного освоєння (пізнання) дійсності.

Метод правового регулювання - сукупність прийомів юридичного впливу на поведінку людей, вироблених у результаті тривалого людського спілкування.

Методологія юридичної науки - відносно самостійна галузь юриспруденції, в якій розглядаються умови і форми наукового пізнання держави і права, основи, принципи та методи юридичних досліджень.

Методи юридичної науки - застосовуються в дослідницькій діяльності юристів засоби і способи отримання об'єктивних, достовірних, обґрунтованих, перевіряються знань про державу і право. До методів юридичної науки належать: філософські, загальнонаукові, частконаучні.

Механізм - система, пристрій, що визначають порядок якого-небудь виду діяльності.

Механізм (апарат) держави - спеціально створена постійно діюча ієрархічна система державних органів, установ і посадових осіб, що здійснюють державну владу, завдання і функції держави.

Механізм правового регулювання - система юридичних засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання. До елементів, складових частин механізму правового регулювання належать: юридичні норми,

нормативні правові акти, правовідносини, акти реалізації права, правозастосовчі акти, правосвідомість, режим законності.

Світовий правопорядок - це система суспільних планетарних відносин, що формуються на основі загально гуманістичних і природно-правових засад і функціонують у відповідності із загально визнаними принципами і нормами міжнародного і внутрішньодержавного права.

Монархія - форма правління, де вища державна влада належить одноосібному главі держави - монарху (королю, царю, імператору, шаху і т. д.), який займає престол але спадщину і не несе відповідальності перед населенням. Монархія буває необмежена і обмежена (станово-представницька, конституційна).

Мораль - історично складається в суспільній свідомості система принципів, понять, норм поведінки, заснована на ідеалах добра і зла, належного і справедливого в відносинах людей.

Недемократичний режим - вид політичного режиму, при якому на перший план виходять методи насильства, здійснюється неправове державне примус, права і свободи людини і громадянина не захищені. Вкрай недемократичною є тоталітарний фашистський режим, коли влада переходить в руки реакційних сил.

Норма - встановлення, порядок, визнаний обов'язковим. Міра чого-небудь.

Норма права - загальнообов'язкове, формально-визначене правило поведінки, встановлене і забезпечене суспільством і державою, закріплене й опубліковане в офіційних актах, спрямоване на регулювання суспільних відносин шляхом визначення прав і обов'язків їх учасників.

Нормативність - ознака права, означає, що право регулює суспільні відносини за допомогою конкретних, формально-визначених правил поведінки - норм.

Нормативний акт - офіційний документ, створений компетентними державними органами і містить загальнообов'язкові юридичні норми (правила поведінки).

Нормативний договір як джерело права - угода двох або більше суб'єктів, в якому містяться юридичні норми, що визначають права та обов'язки сторін (междугосударственные договори, федеративний договір і ін).

Забезпечувальні норми - містять приписи, що гарантують здійснення суб'єктивних прав і обов'язків у процесі правового регулювання.

Общедозволительный тип правового регулювання - тип правового регулювання, по якому в характером регульованих відносинах встановлюються строго і чітко сформульовані заборони. Як правило, об'єм цих заборон невеликий, а об'єм дозволений не визначений: все, що не заборонено.

Суспільні відносини - це різноманітні зв'язки між соціальними групами, націями, релігійними громадами, а також всередині них у процесі їх економічної, соціальної, політичної, культурної та іншої діяльності.

Громадський порядок - стан врегульовано мости суспільних відносин, заснований на реалізації всіх соціальних норм і принципів. На відміну від правопорядку громадський порядок утворюється під впливом не тільки правових, але й інших соціальних норм: моралі, звичаїв, корпоративних, релігійних норм і т. д.

Суспільство - історично сформована сукупність людей на певній території в результаті спільної діяльності, що характеризується різноманіттям (економічних, політичних, етичних, релігійних і інших) відносин і цілісністю організації життя.

Об'єкт правопорушення - те, чого правопорушенням заподіяно шкоду. Таким є життя, здоров'я, громадський порядок, власність і т. д.

Об'єкт правовідносин - це те реальне благо, на використання або охорон} якого спрямовані суб'єктивні права і юридичні обов'язки.

Об'єктивна сторона правопорушення - виражене зовні діяння, його наслідки, ступінь суспільної небезпеки.

Об'єктивно протиправне діяння - діяння, при якому особа, порушуючи норми права, завдає шкоди. Проте інші елементи складу правопорушення - суб'єкт або суб'єктивна сторона - відсутні. До таких дій можна віднести порушення норм кримінального права недієдатною особою, заподіяння шкоди в стані необхідної оборони або крайньої необхідності і інші подібні діяння.

Звичай - загальні правила, що виникають в результаті постійного відтворення конкретних зразків поведінки і в силу тривалості свого існування увійшли у звичку людей.

Зобов'язання - спосіб правового регулювання, який виражається в приписі вчинити якісь дії (наприклад, власник житлового будинку зобов'язується платити податки).

Оперативні норми (норми-інструменти) - встановлюють дати набрання чинності нормативного акту, припинення його дії і т. п.

Організація - 1) внутрішня упорядкованість, узгодженість, взаємодія більш або менш диференційованих і автономних частин цілого, обумовлена його будовою; 2) сукупність процесів або дій, що ведуть до утворення і вдосконалення взаємозв'язків між частинами цілого; 3) об'єднання людей, спільно реалізують програму або мету і діють на основі певних правил і процедур.

Відносне правовідношення - така правова громадська зв'язок, в якій конкретно (поіменно) визначені обидві сторони (покупець і продавець, постачальник і одержувач, позивач і відповідач).

Галузь права - відособлена сукупність юридичних норм, інститутів, що регулюють однорідні суспільні відносини. Вона відображає високий рівень системоутворюючих зв'язків, характеризується визначеною цілісністю,

автономністю. Галузі підрозділяються на матеріальні і процесуальні. В основі поділу системи права на галузі й інститути лежать предмет і метод правового регулювання.

Охоронні норми - фіксують заходи державного примусу, які застосовуються за порушення правових заборон. Вони визначають також умови і порядок звільнення від покарання.

Позитивне право - система загальнообов'язкових, формально визначених норм, встановлених і гарантованих державою, що містяться у законодавстві та інших джерелах юридичних норм. Позитивне право - право, "виходить від держави", закріплене в офіційних джерелах.

Пізнання, процес відбивання і відтворення дійсності в мисленні суб'єкту, результатом якого є нове знання про світ.

Політична система суспільства - система взаємозв'язаних та взаємодіючих об'єднань (організацій) людей, що базуються на різноманітних формах власності, що відображають інтереси та волю соціальних класів, верств, груп і націй, що реалізують політичну владу або борються за її здійснення в рамках права через державу.

Політичний режим - це методи здійснення політичної влади, підсумкове політичний стан у суспільстві, яке складається в результаті взаємодії і протиборства різних політичних сил, функціонування всіх політичних інститутів і характеризується демократизмом або антидемократизмом. Основні види політичного режиму - демократичний і недемократичний.

Порядок - 1) правильне, налагоджене стан, розташування чого-небудь; 2) послідовний хід чого-небудь; 3) правила, за якими відбувається що-небудь; 4) існуючий устрій, режим.

Права громадянина сукупність природних правочинів, які отримали відображення в нормативних правових актах держави, та набутих прав, вироблених в ході розвитку людини, суспільства і держави.

Права особи - права, що належать конкретному індивіду в конкретній ситуації.

Права людини - це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя. Основні права і свободи людини і громадянина можна класифікувати за сферами життєдіяльності суспільства (особисті права, економічні, політичні, соціальні, культурні, екологічні, інформаційні).

Право - система загальнообов'язкових формально визначених норм, які виражають міру свободи людини, прийнятих або санкціонованих державою і охороняються від порушень. Головними ознаками права виступають свідомо-вольовий характер, нормативність, формальна визначеність, забезпеченість державою, системність.

Правова культура - обумовлене всім соціальним, духовним, політичним і економічним ладом якісний стан правового життя суспільства, що виражається в досягнутому рівні розвитку правової діяльності, юридичних актів, правосвідомості і загалом у рівні правового розвитку суб'єкта (людини,

різних груп, всього населення), а також ступеня гарантованості державою і громадянським суспільством прав і свобод людини.

Правова сім'я - сукупність правових систем, виділена на основі спільності генезису; спільності джерел, форм закріплення і вираження норм права; структурної єдності, подібності; спільності принципів регулювання суспільних відносин; єдності термінології, юридичних категорій і понять, а також техніки викладу і систематизації норм права. В науці виділяють наступні правові системи (правові сім'ї): англосаксонську (Англія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія та ін); романо-германську (країни континентальної Європи, Латинської Америки, деякі країни Африки, а також Туреччина); релігійно-правову (країни, що сповідають в якості державної релігії іслам, індуїзм, іудаїзм); соціалістичну (Китай, В'єтнам, КНДР, Куба); звичайного права (екваторіальна Африка і Мадагаскар).

Правова система - цілісний комплекс правових явищ, який обумовлений об'єктивними закономірностями розвитку суспільства, усвідомлений і постійно відтворений людьми та їх організаціями (державою) і використовується ними для досягнення своїх цілей.

Правове виховання - це цілеспрямована діяльність по трансляції (передачі) правової культури, правового досвіду, правових ідеалів і механізмів розв'язання конфліктів у суспільстві від одного покоління до іншого. Правове виховання має на меті розвиток правової свідомості людини і правової культури суспільства в цілому.

Правове державне примус - таке примусове державне вплив, вид і міра котрого строго визначені правовими нормами і який застосовується в процесуальних формах (чітких процедурах).

Правова держава - така держава, побудова і діяльність якого ґрунтується на принципах пріоритету права, правової захищеності людини і громадянина, єдності права і закону, правового розмежування діяльності різних гілок державної влади.

Правове регулювання - це цілеспрямований вплив на суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів.

Правовий нігілізм - це негативне ставлення до права, закону і правових форм організації суспільних відносин. Правовий нігілізм може виступати в двох різновидах, або формах - теоретичній (ідеологічній) і практичній.

Правовий звичай - правило поведінки, яке увійшло в звичку народу внаслідок його повторення протягом тривалого часу, визнана державою як загальнообов'язкова норма поведінки, дотримання якого забезпечується державним примусом.

Правовий режим - специфіка юридичного регулювання певної сфери суспільних відносин за допомогою різних юридичних засобів і способів. Як правило, різні сфери суспільних відносин вимагають різного поєднання способів, методів, типів правового регулювання. Своєрідність правових режимів спостерігається як всередині кожної галузі, так і в правовій системі в цілому.

Правовий статус особи - стан людини, що відображає її фактичний стан у взаємовідносинах з суспільством та державою. Розрізняють загальний (міжнародний), конституційний (базовий), галузевий, родовий (спеціальний) та індивідуальний правові статуси особи.

Правомірна поведінка - суспільно-необхідне, бажане або соціально допустимий, вольове діяння дієздатного суб'єкта, що відповідає вимогам норм права. За суб'єктивною стороною правомірна поведінка поділяється на соціально-активну, законслухняне, конформістське і маргінальне.

Правопорушення - суспільно шкідливе, протиправне, винне діяння дієздатного суб'єкта, яке тягне юридичну відповідальність. За ступенем суспільної небезпеки і юридичного оформлення правопорушення поділяються на злочини і проступки (адміністративні, цивільно-правові та дисциплінарні).

Правовідносини - виникаючий на основі норм права суспільний зв'язок, учасники якого мають суб'єктивні права і юридичні обов'язки, забезпечені державою. Правовідносини характеризується складним складом, складається з трьох елементів: суб'єкти, об'єкт і зміст. Правовідносини можна розділити але галузевою ознакою на конституційні, цивільно-правові, адміністративно-правові і т. д.; за характером змісту - на общерегулятивні, регулятивні й охоронні; в залежності від ступеня визначеності сторін правовідносини можуть бути відносними і абсолютними.

Праворозуміння - наукова категорія, яка відображає процес і результат цілеспрямованої розумової діяльності людини, що включає в себе пізнання права, його сприйняття (оцінку) і відношення до нього як до цілісного соціального явища.

Правопорядок - стан упорядкованості суспільних відносин, що утворилася в результаті практичної реалізації правових норм. Принципами правопорядку є: визначеність, системність, організованість, державна гарантованість, стійкість, єдність.

Правосвідомість - сукупність знань, ідей і почуттів, що характеризує сприйняття, оцінку і ставлення людей до правових явищ у реальній дійсності.

Правоздатність - передбачена нормами права здатність (можливість) особи мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

Правосуб'єктність - це передбачена нормами права здатність (можливість) бути учасником правовідносин.

Правотворчість - це діяльність компетентних органів держави з прийняття, зміни і скасування нормативних правових актів і юридичних норм.

Предмет правового регулювання - це фактичні відносини людей, що об'єктивно бідують у правовому опосередкуванні. Коло їх дуже широке і різноманітний - трудові, управлінські, майнові, земельні, сімейні та ін. Їм властиві наступні риси: 1) це життєво важливі для людини і його об'єднань відносини;

2) це вольові, цілеспрямовані (розумні) відносини;

3) це стійкі, повторювані і типові відносини;

4) це відносини поведінкові, за якими можна здійснювати зовнішній контроль (наприклад, юрисдикційними органами).

Предмет теорії держави і права явища і категорії, що сформувалися і вироблені на основі розуміння єдності і глибокої взаємодії держави та права. До них належать: держава і право як явища цивілізації і культури; основні поняття держави і основні поняття права; основні правові принципи; основні цінності держави і права; основні закономірності розвитку держави і права.

Презумпція - припущення, що визнається істинним, поки не доведено протилежне.

Ознака - своєрідна особливість людини, речі, явища.

Застосування права - це владна діяльність компетентних органів і посадових осіб по підготовці та ухваленню індивідуального рішення по юридичній справі. Стадії застосування права: встановлення кола фактичних обставин; юридична оцінка фактичних обставин, тобто їх юридична кваліфікація; винесення рішення по юридичній справі.

Примус - залучення суб'єкта крім його волі до вчинення будь-яких дій або до претерпівання яких-небудь дій відносно нього з боку інших суб'єктів.

Принцип - 1) основне вихідне положення якої-небудь теорії, вчення, науки, світогляду, політичної організації; 2) внутрішнє переконання людини, що визначає його ставлення до дійсності, норми поведінки і діяльності.

Принцип поділу влади - це раціональна організація державної влади в демократичній державі, при якій здійснюється гнучкий взаємоконтроль і взаємодія вищих органів держави як частин єдиної влади через систему стримувань і противаг.

Принципи права - керівні ідеї, що характеризують зміст права, його сутність і призначення в суспільстві. Правові принципи поділяють на властиві праву загалом (загальноправові), його окремих галузей (галузеві) або групи суміжних галузей (міжгалузеві), а також великим правовим інститутам. Основними загальноправовими принципами є: демократизм, федералізм, пріоритет прав і свобод людини, безпосередня дія загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, законність, рівноправність, рівність усіх форм власності, справедливість, добросовісність, розумність, справедливість.

Принципи правотворчості - це основні засади здійснення правотворчої діяльності. До найбільш важливих принципів належать: принцип законності, принцип науковості, принцип використання правового досвіду, принцип демократизму і зв'язку з практикою.

Принципи юридичної відповідальності - основні начала, відповідно до яких застосовується юридична відповідальність. Це принципи законності, гуманізму, відповідальності за вину, справедливості, рівності перед законом, доцільності, неприпустимість подвоєння покарання, невідворотності покарання, індивідуалізації покарання, оперативності.

Прогалина в законодавстві - відсутність конкретної норми, необхідної для регламентації відносини, що входить в сферу правового регулювання. Способами подолання прогалин у законодавстві виступають аналогія закону і аналогія права.

Процедура - встановлений порядок ведення, розгляду будь-якої справи (наприклад, судова процедура).

Процес - 1) хід, розвиток якого-небудь явища, послідовна зміна станів у розвитку чого-небудь; 2) порядок розгляду судових і адміністративних справ, а також саме таку справу.

Дозвільний тип правового регулювання - учасник правових відносин цього типу може зробити тільки дії, які прямо дозволені законом, всі інші дії заборонені.

Реалізація - здійснення чого-небудь, проведення в життя якогось плану, проекту, програми, наміри і т. п.

Реалізація права - здійснення вимог юридичних норм у поведінці людей. Основними формами реалізації права є: використання суб'єктивного права, виконання обов'язку, дотримання заборони.

Регулювання - вплив на що-небудь в цілях організації, упорядкування.

Регулятивні норми безпосередньо спрямовані на регулювання фактичних відносин, що виникають між різними суб'єктами, шляхом надання їм прав і покладання на них обов'язків. Залежно від характеру суб'єктивних прав і обов'язків розрізняють три основних види регулятивних норм: уповноважуючі (надають своїм адресатам право на здійснення позитивних дій); зобов'язуючі (містять обов'язок вчинення певних позитивних дій); що забороняють (встановлюють заборону на вчинення дій і вчинків, які визначені законом як правопорушення).

Результати тлумачення - підсумок з'ясування справжнього змісту, закріпленого в письмових правових актах. Результатами тлумачення в залежності від співвідношення смислу норми і її текстуального вираження є: буквальне тлумачення, поширювальне тлумачення і обмежувальне тлумачення.

Республіка - форма правління, в якій вища державна влада належить виборним органам, що обирається на визначений строк та несе відповідальність перед виборцями. Сучасні республіки поділяються на парламентарные і президентські.

Санкція - структурний елемент норми права, який вказує на несприятливі наслідки, що виникають у результаті порушення диспозиції правової норми. По ступені визначеності санкції підрозділяються на абсолютно визначені (точно зазначений розмір штрафу), відносно визначені (позбавлення волі на термін від 3 до 10 років), альтернативні.

Свобода - здатність людини діяти у відповідності зі своїми інтересами і цілями, здійснювати вибір. Люди не вільні у виборі об'єктивних умов своєї діяльності, однак вони мають конкретної і відносною свободою, коли зберігають можливість вибору санкціонуються нормами і цінностями даного

суспільства цілей чи засобів їх досягнення. Історичний розвиток суспільства в цілому супроводжується розширенням рамок свободи особистості.

Властивість філософська категорія, що виражає відношення даної речі до інших речей, з якими вона вступає у взаємодію. Властивість нерідко розглядається як зовнішнє вираження якості.

Система - безліч елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, утворюють певну цілісність, єдність. Виділяють матеріальні та абстрактні системи. Перші поділяються на системи неорганічної природи (фізичні, геологічні, хімічні та ін) і живі системи (найпростіші біологічні системи, організми, популяції, види, екосистеми); особливий клас матеріальних живих систем - соціальні системи (від найпростіших соціальних об'єднань до соціально-економічної структури суспільства). Абстрактні системи: поняття, гіпотези, теорії, наукові знання про системи, лінгвістичні (мовні), формалізовані, логічні системи та ін. В сучасній науці дослідження систем різного роду проводиться в рамках системного підходу, різних спеціальних теорій систем, кібернетиці, системотехніке, системному аналізі і т. д.

Система законодавства - сукупність нормативних правових актів, в яких об'єктивуються внутрішні та змістовні характеристики права. Вона виступає зовнішнім вираженням, формою системи права.

Система права - внутрішня будова (структура) права, що відбиває об'єднання і диференціацію юридичних норм.

Систематизація законодавства - це цілеспрямована робота законодавця по упорядкуванню і приведенню в єдину систему діючих законодавчих актів з метою їх доступності, кращої оглядовості та ефективного застосування.

Зміст правовідносини - суб'єктивні права та юридичні обов'язки, що виражають зв'язок між суб'єктами (учасниками) правовідносини.

Свідомість - одне з основних понять філософії, соціології і психології, що позначає людську здатність ідеального відтворення дійсності в мисленні. Свідомість - вища форма психічного відображення, властива суспільно розвиненій людині і зв'язана з промовою, ідеальна сторона целеполагаючої діяльності. Виступає в двох формах: індивідуальній (особистій) і суспільній.

Свідомо-вольовий характер права - ознака права, означає, що право є прояв волі і свідомості людей. У праві відображаються і виражаються потреби, інтереси, цілі суспільства, соціальних груп, окремих осіб і організацій. Право регулює суспільні відносини, взаємодіючи з волею індивідуумів і соціальних груп.

Склад правопорушення - сукупність суб'єктивних і об'єктивних ознак, необхідних і достатніх для характеристики діяння як правопорушення. Склад правопорушення включає в себе об'єкт правопорушення, суб'єкт правопорушення, об'єктивну сторону і суб'єктивну сторону правопорушення.

Соціальна влада - система відносин підпорядкування одних людей волі і дій інших. Структура будь-якого владного відносини (властеотношення)

складається з володарюючого суб'єкта (народ, клас, громада, рід, рада старійшин і вождь) і підвладного об'єкта (індивід, колектив, організація).

Соціальне управління в суспільстві - цілеспрямований вплив на людей і їх об'єднання для досягнення певних результатів. Передбачає наявність особливих органів управління.

Соціальні норми - пов'язані з волею і свідомістю людей правила взаємодії в суспільстві, що виникають у процесі його історичного розвитку, що відповідають певному типу культури і спрямовані на організацію суспільних відносин.

Способи (прийоми) тлумачення - сукупність прийомів і засобів, використовуваних для встановлення змісту правових актів. До способів тлумачення відносяться: граматичний, логічний, систематичний, історико-політичний, спеціально-юридичний, телеологічний, функціональний.

Структура - сукупність стійких зв'язків об'єкта, що забезпечують його цілісність і тотожність самому собі, тобто збереження основних властивостей при різних зовнішніх і внутрішніх змінах.

Структура суспільства - внутрішня будова суспільства, що відображає різноманіття і взаємодію його складових, що забезпечує цілісність і динамізм розвитку. В структуру суспільства належать соціальна, економічна, політична, духовно-культурна та інформаційна системи.

Структура правової норми - логічно узгоджену внутрішню будову, обумовлений фактичними суспільними відносинами, що характеризується наявністю взаємозалежних і взаємодіючих елементів, реально виражене в нормативних правових актах. Традиційно вважається, що норма права складається з трьох елементів: гіпотези, диспозиції і санкції.

Субординація - система підпорядкування нижчестоящих органів і посадових осіб вищим, виконання правил службової дисципліни.

Суб'єкт правопорушення - особа, яка вчинила правопорушення, правопорушник. Ним може бути тільки дієздатна (деликтоспособное) особа. Суб'єктом може бути як індивід, так і організація.

Суб'єктивна сторона правопорушення - характеризує ставлення порушника до діяння і його наслідків, тобто його вина.

Суб'єктивне право передбачена в нормі права міра можливої поведінки уповноваженої особи, надана управомоченій особі для задоволення її інтересів, забезпечена діями (бездіяльністю) зобов'язаної особи. Суб'єктивне право включає в себе право на власні фактичні дії, право на юридичні дії, право вимоги, право домагання, право на самозахист.

Суб'єкти правовідносин - це учасники правовідносин, які мають суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Їх називають також суб'єктами права. Суб'єктами правовідносин можуть бути індивіди, їх організації і, як виняток, соціальні спільності.

Судовий прецедент - рішення суду вищої інстанції по конкретній справі, якому надано нормативний характер. Обов'язковим для всіх нижчих судів є

не все цілком рішення або вирок, а лише "серцевина" справи, суть правової позиції судді (*ratio decidendi*).

Сутність - внутрішній зміст предмета, явища, обнаруживающегося у зовнішніх формах його існування.

Сутність держави легітимна і забезпечена відповідними засобами влада.

Теорія - система основних ідей у тій чи іншій галузі знань; форма наукового знання, що дає цілісне уявлення про закономірності і суттєві зв'язки дійсності.

Теорія держави і права (як наука) - узагальнююча політико-правова наука, що характеризує соціальні, економічні та політичні основи держави і права як явищ цивілізації і культури, розкриває їх сутність, закономірності розвитку, взаємодії і призначення в суспільстві.

Теорія держави і права (як навчальна дисципліна) - навчальна методологічна дисципліна, покликана на основі наукових даних про державу і право розробити і викласти в системному, логічно послідовному і доступному вигляді теоретичні поняття, принципи і цінності юриспруденції. Структура теорії держави і права як навчальної дисципліни включає в себе розділи, глави, пункти науково-навчального матеріалу, виражають його єдність і диференціацію.

Техніка - сукупна характеристики навичок і прийомів, використовуваних в якій-небудь сфері діяльності людини. В техніці матеріалізовані знання і досвід, накопичені в процесі розвитку суспільства.

Тип держави і права - модель або ідеальний, виражений в понятті образ держави та права, в якому поєднуються загальні істотні риси визначеної групи державно-правових явищ і якому відповідає певний клас конкретних держав і конкретних правових систем.

Типологія - вчення про класифікації, тобто розподіл об'єктів будь-якого роду на взаємопов'язані типи, класи, види, групи, згідно найбільш загальним і суттєвим ознаками і властивостями об'єктів даного виду; це вчення про впорядкування та систематизації складних об'єктів, і в даному випадку таким складним об'єктом виступає держава і право.

Тлумачення права - інтелектуально-вольова діяльність суб'єктів права щодо з'ясування справжнього змісту правових актів з метою їх реалізації і вдосконалення. За суб'єктами тлумачення воно підрозділяється на офіційне (аутентическое, легальне, правоприменительное) та неофіційне (повсякденне, професійне, доктринальне).

Переконання (як метод здійснення державної влади) - метод активного впливу на волю і свідомість людей ідейно-моральними засобами для формування у них поглядів і уяв, заснованих на глибокому розумінні сутності державної влади, її призначень і цілей.

Унітарна держава - цілісне централізована держава, адміністративно-територіальні одиниці якої (області, провінції, округи тощо) не мають статусу державних утворень, не володіють суверенними правами.

Управомочивання - спосіб правового регулювання, який виражається в комплексі дозволених управомоченій особі на вчинення певних дій (наприклад, власнику дозволено володіти, користуватися і розпоряджатися належною йому річчю).

Установчі норми - відображають вихідні початку правового регламентування суспільних відносин, правового становища людини, меж дії держави, закріплюють підвалини соціально-економічного і суспільно-політичного ладу, права, свободи і обов'язки громадян, основоположні ідеї і параметри будівництва правової системи суспільства. Вони служать еталонами, які дозволяють установити необхідну відповідність цілей і засобів конкретних правових розпоряджень об'єктивним закономірностям суспільного розвитку. Це конституційні норми та норми, закріплені в основах законодавства, кодексах.

Факт - 1) в логіці і методології науки пропозиції, що фіксують емпіричне знання; 2) знання, достовірність якого доведена; 3) у звичайному розумінні синонім понять "істина", "подія", "результат".

Фактичний склад - сукупність двох або кількох фактичних обставин, наявність яких необхідна для настання юридичних наслідків.

Федеративна держава (федерація) - складна союзна держава, частини якого (республіки, штати, землі, кантони тощо) є державами, або державними утвореннями, що володіють суверенітетом. Федерація будується на засадах децентралізації.

Форма - спосіб існування змісту, невіддільний від нього і служить його вираженням.

Форма держави - це організація державної влади, виражена у формі правління, державного устрою і політичного (державного) режиму.

Форма державного устрою - це територіальна організація державної влади, співвідношення держави як цілого з його складовими частинами. Основні форми державного устрою - унітарна і федеративна, рідко зустрічається форма - конфедерація.

Форма правління - спосіб організації верховної державної влади, порядок утворення її органів, їх взаємодії між собою і з населенням, ступінь участі населення в їх формуванні. Основні форми правління - монархія і республіка.

Формальна визначеність права - ознака права, означає, що норми права закріплені в офіційних письмових джерелах, виданих державою.

Функції держави - основні напрямки її діяльності, які виражають сутність, соціальне призначення, завдання та цілі держави з управління суспільством у властивих йому формах і притаманними йому методами. Функції держави можна підрозділити: за причинами виникнення - на функції, що впливають з класових протиріч (придушення опору експлуатованих класів та ін)- функції, що впливають з потреб суспільства в цілому ("спільних справ") (економічна, екологічна та ін); за спрямованістю - на внутрішні (економічна, соціальна, забезпечення прав і свобод людини і

громадянина, охорони правопорядку, екологічна, стимулювання науково-технічного прогресу і обмеження його шкідливих наслідків, інформаційна) і зовнішні (оборони, інтеграції у світову економіку, забезпечення миру, співробітництва з іншими державами у вирішенні глобальних проблем сучасності, підтримання світового правопорядку).

Функції права - основні напрямки впливу права на суспільні відносини і поведінку людей. Право має загальносоціальні функції (економічну, політичну, виховну) та конкретні функції (регулятивно-статичну, регулятивно-динамічну, охоронну, оціночну).

Функції теорії держави і права - це напрямки теоретичної діяльності, що відображають загальне і специфічне значення даної науки. Функціями теорії держави і права є: теоретико-пізнавальна (гносеологічна), методологічна, ідеологічна, прогностична.

Функція - 1) діяльність, обов'язок, робота, зовнішній прояв властивостей якого-небудь об'єкта в даній системі відносин; 2) роль, яку виконує певний соціальний інститут або процес стосовно цілого.

Цінність - позитивна чи негативна значимість об'єктів навколишнього світу для людини, соціальної групи, суспільства в цілому, визначається не їхніми властивостями самими по собі, а їх залученням в сферу людської життєдіяльності, інтересів і потреб, соціальних відносин; критерії і способи оцінки цієї значимості, виражені в моральних принципах і нормах, ідеалах, установках, цілях. Розрізняють матеріальні, суспільно-політичні і духовні цінності, позитивні і негативні цінності.

Емоції реакції людини і тварин на вплив внутрішніх і зовнішніх подразників, що мають яскраво виражену суб'єктивну забарвлення і охоплюють усі види чутливості і переживань. Пов'язані із задоволенням (позитивні емоції) або незадоволенням (негативні емоції) різних потреб організму. Диференційовані і стійкі емоції, що виникають на основі вищих соціальних потреб людини, зазвичай називаються почуттями (інтелектуальними, естетичними, моральними).

Юридична обов'язок - передбачена в нормі права міра необхідної поведінки зобов'язаної особи в інтересах управленої сторони, забезпечена можливістю державного примусу. Юридичний обов'язок має три основні форми: утримання від заборонених дій (пасивна поведінка); вчинення конкретних дій (активна поведінка); витерпіти застосовуються до зобов'язаному особі заходів державно-примусового впливу.

Юридична відповідальність - застосування до правопорушника заходів державного примусу, що виражаються в позбавленнях, передбачених санкцією юридичних норм. Підставами юридичної відповідальності є норма права, правопорушення і правозастосовний акт.

Юридична техніка - сукупність правил, засобів і прийомів розробки, оформлення і систематизації нормативних актів з метою їх ясності, зрозумілості та ефективності.

Юридичні гарантії законності - сукупність закріплених в законодавстві засобів, а також організаційно-правова діяльність по їх застосуванню, спрямована на забезпечення законності, на безперешкодне здійснення і захист прав і свобод. Це передусім юридично опосередкована діяльність спеціальних органів та органів правосуддя. Серед юридичних гарантій розрізняють засоби виявлення (виявлення) правопорушень; засоби попередження правопорушень; заходи припинення правопорушень; заходи захисту і відновлення порушених прав, усунення наслідків правопорушень; юридичну відповідальність; процесуальні юридичні гарантії. До організаційних засобів відносяться різні заходи організаційного характеру, які спеціально спрямовані на поліпшення діяльності по забезпеченню законності.

Це кадрові, організаційні заходи по створенню умов для нормальної роботи юрисдикційних, контрольно-наглядових і правоохоронних органів, утворення в їх структурі спеціальних підрозділів (для боротьби з організованою злочинністю, корупцією, розповсюдженням наркотиків) і ін

Юридичні факти - конкретні життєві обставини, що викликають у відповідності з дією юридичних норм, виникнення, зміна або припинення правовідносин.

Юридичний процес - це врегульований процесуальними нормами порядок діяльності компетентних державних органів, що складається в підготовці, прийнятті і документальне закріплення юридичних рішень загального або індивідуального характеру.

14. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Історія української соціологічної думки: навчальна біографічна енциклопедія / За наук. ред. В.М. Пічі [В.М. Онищук, Ю.Ф. Пачковський, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів : «Новий Світ – 2000», 2020. 336 с.
2. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О.О. Безрук, В.С. Бліхар, Л.М. Герасіна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.
3. Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах: монографія; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, Видавець О. А. Мирошніченко, 2019. 284 с.
4. Заплотинський Б.А. Інформаційні технології в юридичній діяльності. Посібник. – Київський інститут інтелектуальної власності та права НУ “Одеська юридична академія”, кафедра інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності, 2018. – 108 с.
5. Інформаційне забезпечення юридичної діяльності: підруч. / кол. авт. ; за заг. ред. д.т.н., проф. В. Б. Вишні. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 228 с [Електронний ресурс] - Код доступу: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3718/5/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%86%D0%97%D0%AE%D0%94_2018.pdf
6. Кузнецов П.У. Інформаційні технології в юридичній діяльності [Електронний ресурс] - Код доступу: https://stud.com.ua/34510/informatika/informatsiyni_tehnologiyi_v_yuridichniy_diyalnosti
7. EQF-LLL – European Qualifications Framework for Lifelong Learning [електронний ресурс]. – режим доступу: https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eaceqf/files/brochexp_en.pdf
8. QF-EHEA – Qualification Framework of the European Higher Education Area [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ehea.info/articledetails.aspx?ArticleId=67>
9. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти [електронний ресурс]. – режим доступу: [file:///D:/Users/Dell/ Downloads/ BolonskyiProcessNewParadigm HE.pdf](file:///D:/Users/Dell/Downloads/BolonskyiProcessNewParadigm HE.pdf)

Допоміжна

1. Закон України від 05.09.2017 р. «Про освіту». [Електронний ресурс]. – [Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>];
2. Конституція України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Господарський кодекс України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Податковий кодекс України [електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Інформаційні ресурси

1. <http://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева).
2. <http://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> - юридична бібліотека (Україна)
3. <http://pravo.biz.ua/> - юридична бібліотека (Україна)
4. <http://www.vuzlib.net/> - економіко-правова бібліотека (оцифровані підручники)
5. <http://chitalka.info/pravoznavstvo.html> - безкоштовна студентська бібліотека юридичних ресурсів
6. <http://lawbook.by.ru/> - бібліотека юриста
7. <http://www.tarasei.narod.ru/uchebniki.html> - правова бібліотека
8. <http://urka.ru/catalog.php?parent=57> – каталог юридических ресурсів
9. <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/> - електронні наукові видання НБУ ім.В.І.Вернадського
10. www.lawukraine.com - каталог юриста
11. www.defence.com.ua - сам собі юрист

Навчальне видання

**«СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ СТУДІЇ»
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
підготовки здобувачів
другого (магістерського)
рівня вищої освіти
(вказати рівень вищої освіти)
спеціальності 033 Філософія
(шифр і назва спеціальності)
за освітньо-професійною програмою
Філософія
(назва освітньої програми)
мова навчання: українська**

Укладачі:

- кандидат філософських наук, доцент **Степанов В.В.**

Рецензенти:

- доктор філософських наук, професор кафедри охорони праці та екологічної безпеки ННПП УПА Богданова Н.Г.
- доктор філософських наук, професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін, Донбаського державного педагогічного університету Ємельяненко Г.Д.

Відповідальний за випуск: доктор філос. наук, проф. **Мозговий Л.І.**

Підписано до друку 28.05.2021 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 7,75.
Тираж 50 прим. Зам. №2009.

Підприємець Маторін Б.І.
84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел./факс +38 06262 3-20-99; +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
